

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım.

Garb'ın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahi şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne namahrem eli.
Bu ezanlar ki şehadetleri dinin temeli
Ebedi, yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan, İlahi, boşanıp karlı yaşım,
Fışkırır ruh-i mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer, belki, başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlal:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal!

Mehmet Akif ERSOY

10. SAYI

Mart • Nisan • Mayıs
İLKBAHAR 2019

DÖRT MEVSİM EDEBİYAT

**Turhal Milli Eğitim Müdürlüğü
Adına İmtiyaz Sahibi ve Genel
Yayın Yönetmeni**
Mehmet YILDIZ
İlçe Milli Eğitim Müdürü

Yazı İşleri Müdürü
Aziz DURGUN
Şube Müdürü

Yayın Kurulu
Mehmet YILDIZ
Zübeyde ANDIÇ
Güven ZORLU
Veysel KILIÇGİL
Filiz YAVUZ
Abdurrahman ALKAN
Abdullah ÇÖMEZ

Kapak
Elif KÜÇÜK COŞKUN

ISSN
2548-0219

Yönetim Yeri
Turhal İlçe Milli Eğitim
Müdürlüğü Kaymakamlık
Konağı, Zemin Kat
TURHAL/TOKAT

İletişim
Tel: 0356 275 36 00
Faks : 0356 275 25 76
dortmevsimedebyat@gmail.com
mehmetyildiz060@gmail.com

Baskı
Bizim Büro Matbaacılık
Büyük Sanayi 1. Cadde.
Sedef Sokak. No:7/1
İskitler/ANKARA
Telefon: 0321 341 51 56

Para ile Satılmaz
“Dört Mevsim Edebiyat” adı
anılarak alıntı yapılabilir
“Dört Mevsim Edebiyat” Dergisi
Tokat/Turhal İlçe Milli Eğitim
Müdürlüğü Yayınıdır

İÇİNDEKİLER

- 3 SUNU • Mehmet YILDIZ
- 4 BENİ ÇOCUKLUĞUMA GÖTÜREN KİTAP : HZ.
ALİ'NİN CENKLERİ • Arif AY
- 6 EFULİM • Mustafa KAYA
- 7 SENDEN KALAN • İbrahim ÇAM
- 8 BOMBALAR PATLARKEN • Ahmet Selim GÜL
- 9 ZİYAN • Eylül Zülâl KASIM
- 10 ALDIRMA-• Yunus VARLIK
- 11 YARA YA DA YÂRE • Zübeyde ANDIÇ
- 16 KOKU • Abdurrahman ALKAN
- 19 ÖZ'EVİMİZ • Güven ZORLU
- 21 SATI HATUN • Ayşegül SEZEK
- 27 CENGİZ KAMİL FIRAT İLE SÖYLEŞİ • Filiz YAVUZ
- 37 ÇELİŞKİ • Mehmet Mustafa ERDAL
- 39 BİLGE İLE GENCİN HİKAYESİ • Hayati YOLCU
- 41 İNSANA SERZENİŞ • Fatih EROL
- 43 ŞİİR BİRAZ... • Gülzâr KILINÇ
- 44 "BAZEN" • Enes Ali ALTINTAŞ
- 45 TÜRK MASALLARINDA ARAYIŞ MOTİFİ VE
BAŞKALAŞIM • Tolga BAŞDAMAR

SUNU

Merhaba değerli dostlar,

Aynı gökyüzünün altında farklı ufuklara bakan insanlarız. Farklı düşünceler, farklı tasavvurlar, farklı yaşam biçimleri, farklı dil, kültür, cinsiyet, renk, huy... Bunca farklılıkla hepimiz nihayetinde insanız. İnsan ise mükerrem bir varlıktır. Bu sebeple insanın bedenine ve şahsiyetine yapılan her türlü saldırı suçtur ve cezalandırılır.

Dünya ölçeğinden tutun da ülkelere, illere, ilçelere, köy ve mahallelere kadar farklı inanç, düşünüş ve yaşam biçimlerine sahip insanlar olarak aynı mahalleyi, aynı şehri, aynı ülkeyi ve aynı dünyayı birlikte kullanıyoruz. Bu farklılıklarımızı bir çatışma vesilesi görüp dünyayı cehenneme çevirmek de farklılıklarımızı zenginlik görüp, barış içinde yaşamak da bizim elimizdedir.

Asgari müştereklerde buluşmak, hatta bu müşterekleri artırmanın yollarını aramak; farklılıklarımızı saygı, hoşgörü ve anlayışla karşılamak; şehrimizi ve ülkemizi barış adasına çevirecektir.

O halde birbirimizin iyi ve güzel yönlerini öne çıkartmak, daima hüsn-ü zan ile hareket etmek, hatasız kul olamayacağını kabullenmek, dolayısıyla birbirimizi hatalarımızla, eksiklerimizle, yanlışlarımızla kabul etmek durumundayız. Böyle yaparsak evimize, apartmanımıza, mahallemize, şehrimize, ülkemize, nihayet tüm dünyaya barış ve esenlik hakim olur.

“İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel olan davranışla sav. O zaman bir de göreceksin ki seninle aranızda düşmanlık bulunan kimse kesinlikle sıcağın bir dost oluvermiştir” 41/34.

Değerli dostlar,

Bu sayımıza Arif AY üstadın güzel bir yazısıyla başlıyoruz. Kendisine yazısı ve desteği için teşekkür ederim. Şiirleriyle Mustafa KAYA, İbrahim ÇAM, Eylül Zülâl KASIM, Ahmet Selim GÜL ve Yunus VARLIK; hikayeleriyle Zübeyde ANDIÇ, Abdurrahman ALKAN, Ayşegül SEZEK yer alıyorlar. Güven ZORLU, Mehmet Mustafa ERDAL, Hayati YOLCU, Fatih EROL, Gülizar KILINÇ, Enes Ali ALTINTAŞ denemeleriyle ve Tolga BAŞDAMAR güzel bir incelemesiyle aramızdalar. Filiz YAVUZ’un Kırgızistan Büyükelçisi Cengiz Kamil FIRAT ile genel olarak yurtdışındaki Türkiye’yi ve özel olarak da Kırgızistan’daki başta eğitim olmak üzere ülkemizin hizmetlerini anlatan içten ve samimi söyleşisini sizlerle paylaşıyoruz.

Hayatı okumak için ...

Kendimizi Okumak için ...

Yeni bir “Mevsim”in güzelliğinde buluşmak üzere...

Mehmet YLDIZ

BENİ ÇOCUKLUĞUMA GÖTÜREN KİTAP: HZ. ALİ CENKLERİ

Arif AY

Çocukluğumuzda okuduğumuz ilk kitaplar -türü ne olursa olsun- belleğimizde öyle bir yer eder ki o kitapları ömür boyu unutmayız. Çünkü, ilk okuma heyecanını o kitapla yaşarız. O kitabın anlattıkları bizim doğrudan elde ettiğimiz değerini kendimizin belirlediği bilgilerdir, şiiirlerdir, hikâyelerdir, masallardır.

Çocukluğumun ilk yılları köyde geçti. Dolayısıyla, okumayı / yazmayı söker sökmez okumaya başladığım kitaplar da babamın duvara tutturduğu iki raftan oluşan ahşap dolapta bulunan kitaplardı. Bu kitaplar, latin harleriyle yazılmış Kur'an-ı Kerim, Mevrit, Kesikbaş hikâyeleri, Battalgazi ve Hz. Ali Cenklere'ydi. Bunları dönüp dönüp okudum. Çünkü, başka da kitap yoktu. Bu kitaplar içinde en etkilendiğim kitap Hz. Ali Cenklere'ydi ve hayal gücümü alabildiğince genişleten bir anlatımı vardı bu kitapların. Hayber Kalesi Cengi, Kan Kalesi, İmam Hasan'ın Hikâyesi, İmam Hüseyin'in Hikâyesi gibi adları olan, az sayfalı dört-beş kitaptan oluşan bu hikâyelerde Müslümanların küffarla nasıl savaştıkları, onları nasıl yendikleri ve nasıl Müslüman ettikleri anlatılır. Serüvenden serüvene, tehlikeden tehlikeye olayların heyecan verici akışı içinde kılıçların şakırtısı, devlerin, ejderhaların devreye girdiği heyecana zirve yaptıran çarpışmalar ve bunların çocuk zihnindeki yeri... Bu hikâyelerin bence en ilginç yanı, binlerce kişinin bu gazalarda ölmesine karşın insanda bir vahşet hissi uyandırmayıştır.

İki yıl önce yayınlanan, N. Ahmet Özalp'ın hazırladığı Hz. Ali Cenklere'ni kitapçada görür görmez yıllar öncesinin heyecanını tekrar yaşadım ve hemen alıp okumaya başladım.

N. Ahmet Özalp, yaptığı işi hakkını vererek yapan değerli bir yazar ve araştırmacıdır. Hz. Ali Cenklere'ni öyle güzel hazırlamış ve pırıl pırıl bir dille aktarmış ki kitabı elinizden bırakmak istemiyorsunuz. N. Ahmet Özalp, sunuş yazısında bu hikâyelerin halkımız tarafından sevilerek okunduğuna vurgu yapar ve şunları der:

“Hz. Ali Cenklere yüzyıllar boyunca halkımızın en çok sevdiği, okuduğu kitaplardan olmuştur. Bu hikâyeler aynı zamanda geleneğimizde önemli bir yer tutan, toplu okumaların da en çok tercih edilen eserleridir.

Kahvelerde, köy odalarında bir kişinin okuduğu, diğerlerinin dinlediği bu eserler, halk için hem eğlence hem de bir tür eğitim kaynağı olarak işlev görmüştür. Halkımız ideal insan ve kahraman tipini bu hikâyelerde bulmuş, temel ahlak değerlerini bu hikâyelerle pekiştirmiştir.

Bu eserlerle gazaya hazırlanmış, gazaya gidenlerin coşkusunu bu eserlerle yaşamış, bu eserlerle şehit olan müminler için gözyaşı dökmüş, bu eserlerle Müslümanların kazandığı zaferlere sevinmiştir.”

Hz. Ali Cenklere'nin insanı yiğitlik, özgüven, cömertlik, dayanışma gibi değerlerle buluşturması yanında tek ve gerçek dayanağımızın Yüce Rabbimiz olduğu bilincinin de belleklerde yer etmesini sağlayan büyüü bir yanı da vardır.

Halide Edip Adivar “Mor Salkımlı Ev” adlı, anılarını topladığı kitapta, çocukluğunda okuduğu Hz. Ali hikâyelerinin üzerindeki etkisini şöyle dile getirir:

“...Ruhumun kahramanı Hz. Ali idi. Ahmet Ağa onun harplerine ait birçok hikâyeler okumuştur. Gerçi Hz. Ali'nin hayatı harplerle dolu idi; fakat onları okurken hiçbir defa acaba o devirde çocuklar ve halk ne hissedirdi diye düşünmedim. Bilakis bana Hz. Ali'nin başta olduğu savaşlarda ve yerde herkes kendini emniyette hissedir gibi gelirdi. Bilhassa Hz. Ali'nin insanları yiyen ejderhaları öldürmesi çok hoşuma giderdi. Hz. Ali, savaş meydanı kahramanının karşısına çıkamadığı iptidai ve kollektif kafalardaki korku sembolünü yok eden bir manevi kudret ifade ediyordu.” (1998, s. 89)

Hz. Ali Cenklere'nin çocukluğumun belleğinde bıraktığı izlerden biri: Allah'a samimiyetle iman edersen, senden güçlü kimse yoktur. Kitap boyunca müminlerin girdikleri her savaşta galip gelmeleri bunun en güzel kanıtıdır. Ayrıca Peygamber Efendimizin “Ben ilmin beldesiyim, Ali de onun kapısı...” hadisi bu kitaplarda daha bir anlaşılır hâle geliyor.

EFULİM

Mustafa KAYA

Bir sevdanın başladığı yerde duruyorum Efulim
Sol kolumla yastığın,
Sağ elimle her şeyin olacağım.

Benden her şeyi iste,
İste ki, gelsin yerine gücüm kuvvetim,
Çözölsün donmuş ruhumun acıları.

O acılar ki, sen dokununca dolaşık iki çocuk
Biri kız biri oğlan
Efulim, sen koy şimdiden adlarını...

Gölmeyi ben öğretirim, sevmeyi sen
Beklemeyi ben öğretirim, sevmeyi sen
Ben de öğrenirim sevmeyi senden...

Artık senden başlıyorum yaşamaya Efulim!
Avuçlarımda ağlamayı unutsun gözlerin,
Gözlerin ki, kaşlarının noktası...

Nokta nokta benlerinle gerdanında
İki çocuk büyüteceğiz; biri kız biri oğlan.
Emzir beni de Efulim, büyüt beni de...

SENDEN KALAN

İbrahim ÇAM

Garip şeyler görüyorum bu şehirde
biz mi değiştik dağlar tepeler mi küçüldü
senin bu şehirde bir tutam gülüşünü
inan ki bir Allah bilirdi
beyaz tenli derin gözlü
utangaç kızları vardı bu şehrin
gizlice şiirler yazardık kerpiç duvarlarına
ayıptı yasaktı uğramak sokaklarına
fırtınalar ses verir dağlar yürürdü içimizden
bakmayınca gizlice pembe yanaklarına
sensizlikten geriye kalan feryâd ü figan
şarkılar türküler söylesem
dertlerim sızlar
yeni çıkmış gibiyim yangından
ağlarım çocuklar gibi
telime dokunsalar.

BOMBALAR PATLARKEN

Ahmet Selim GÜL

İfritle yapılan ortaklık, savaş boruları
sövgü ile sevgi arasındaki çizgide, insan
ikiyüzyıllık seçkinlerin kahkahaları, atılan naralar
ikiyüzlüler, yüzsüzler
akıllardan çıkmayan çıkar,
akıllardaki hesap,
verilecek hesap,
kadim bir oyundur bu
kutsal kulelerinden sesleniyor yine
içimizdeki yabancı
bilinen bir savaşın başında,
adıklar adanıyor
hediyeler sunuluyor,
Noel ağaçları da süsleniyor caddelerde, yeni yıl pozları,
büyürken gözler, tepede büyücülerin gözleri
göğe yükseliyor ağıtlar.
alkıştan zevk alan bir gladyatör küstahlığıyla
dillerde ısırgan kelimeler dolaşıyor
elden ele bilenen kılıçlar...

ZİYAN

Eylül Zülâl KASIM

hangi türküyü
dinlesem
sözleri hep eksik
kafiyesi yarım
söylesem
köz olur gönlüm

hangi çiçeği
koklasam
kokusu hep baygın
yaprağı hazan
dokunsam
güz olur mevsim

hangi çocuğu
sevsem
gözleri hep kara
dilleri yara
susarsam
toz olur ömrüm

ALDIRMA

Yunus VARLIK

alnımda akşam kuşları
tüyleri diken diken
göğsümde
boğazlar geçen
deli rüzgârlar
fikrimde sen
yine koşmakta mı
sokağında
mülteci çocuklar
ipler gerili mi
balkonlarda
varsın kurusun
çerçeve de güller
aldırma
çiçekler
sahibini bekler

YARA YA DA YÂRE

Zübeyde ANDIÇ

Gülsüm Hanım, rahminde taşıdığı günlerdeki kadar büyük bir titizlikle taşıdı oğlunu arabasına. İncitmedi. Oturttu arabanın direksiyonuna. Her günkü gibi iyi dileklerle yolcu etti. Aradan geçen yılların yorgunluğu yüzüne derin çizgiler çizse de o, oğlunu aynı özenle okula ve işe uğurlamadığı hiçbir sabaha uyanmamıştı daha. Araba, apartmanın köşesini döndüğünde sabahın mahmurluğundan bakışlarını çekip hızlı adımlarla yağmur damlalarını dışarıda bırakarak içeri girdi.

Adam, arabanın direksiyonundaki düğmeden sürekli dinlediği türküyü ayarladı. Yol boyu yüksek binaların ardına saklanmış duran uzaktaki dağları görmeye çalışarak ilerliyor; türküdeki dağların erimeyen karını, geçen ömrün baharını, ecel kapıyı çalmadan gelmesi istenilen yâri düşünürken yağmur, tüm kirleri temizlemek istercesine aralıksız yağıyordu.

Bürosunun bulunduğu sokağa saptı. Tüm dünyadan soyutlanmış bir dehlize doğru çevirince direksiyonunu gündüzün aydınlığı kaybordu. Dışarıdaki sesler, görüntüler, yağmur hepsi bir bir yitip gitti. Her dönüşte önü sıra yanan lambaların aydınlığında yerin altına doğru indi. Kendisi için ayrılmış yere park etti arabasını. Bir arabadan indi, diğerine bindi.

Asansöre bindiğinde yedinci katın düşmesine bastı. Karanlık koridorları geçip her yere sinmiş plastik ve parfüm karışımı havayı soluya soluya kafasında planlanmış bir yağın işle bürosuna girdiğinde masasının üzerinde kendini bekleyen dosyaları gördü.

Belki iki üç saat geçmişti başkalarının hayatlarını değiştirecek olayları zihninde dolaştırırlı. Her şey birbirine girmiş, parçalanmış hayatlarda çocukların ağlamaktan sesi kısılmıştı. Uzakta kalmıştı her şey: anne, baba, arkadaşlar, oyuncaklar, elbiseler... Bir palyaçonun yüzündeki renkler gibi her şey perde perde solmaya başlamıştı.

Dava dosyasından başını kaldırdığında masanın üzerindeki evrakların altında kalmış bir zarf gözüne ilişti. Elindeki kahve fincanını masanın bir ucuna bırakıp belki davanın seyrini değiştirecek belgeler vardır içinde düşüncesiyle açtı zarfı. Adını hiç duymadığı dergiye tanıdık bir yüz, tanıdık bir isim görebilme umuduyla inceledi. Otuz dokuzuncu sayfada, Eylül Zülâl isminde durdu zaman.

Satırlar arasında kelimeden kelimeye sıçrayan gözbebekleri açıldıkça açıldı. Kayda geçirilmiş bir ömrün bütün cümleleri önüne serildi bir anda. Yıllardır sanki hiç yağmamış gibi birikmiş bütün yağmurlar, şehre tepeden bakan büronun pencerelerinden geçip adamın gözlerine kaçtı, göl oldu.

Kayda geçirilmiş bir ömrün bütün cümleleri önüne serildi bir anda. Yıllardır sanki hiç yağmamış gibi birikmiş bütün yağmurlar, şehre tepeden bakan büronun pencerelerinden geçip adamın gözlerine kaçtı, göl oldu. Adamın kalbi; acısının durduğu yerden yeniden atmaya, tekerlekli sandalyeye yaslanmış sırtındaki yaralar yeniden kanamaya, kanı çekilmiş zayıf vücudu her zerresine kadar ürpermeye, kirli sakallarının arasındaki aklar titremeye başladı. Zaman sonra gözleri, boşluğa doğru sallanan bacaklarının ucundaki ayaklarına geçirilmiş ayakkabılarında durdu. Adamın ömrü, ayakkabılarında asılı kalmıştı çünkü.

Sadece yağmur yağmıştı.

Ve ayakkabılarıma bulaşan bir çamurdu gördüğüm.

O kumru gelip konmasaydı camın öte yüzündeki sardunya saksısına, o ürkek bakışları bakışlarımla keşişmeseydi olmayacaktı bütün bunlar. Kumrunun küçücük yüreğine sığmayan korkuyu, güvenli bir yuva arayışına tanıklık etmeseydim dillenmeyecekti bildiklerim.

Kalabalıklardan kaçıp balkonun sedirine minderi attığımda tepemdeki gökyüzü git gide ufalıyor, sırtüstü uzandığım minderden yukarı doğru baktığımda yarıya kadar indirilmiş perdeden geriye mavisi kaybolmuş bir gökyüzü kalıyordu. Az evvel pamuk şekeri gibi asılı duran bulutlar bir bir eriyor, son kuşlar da telaşla çekiliyordu yuvalarına. Herkes kendi telaşında ve karmaşasında yitip giderken ben, bir kumrunun ıslanmış bakışlarında yağmurlu bir Ankara sabahında donduruyorum zamanı. Şimdi bütün sesler çekilsin, radyoda sadece o türkü çalısın; camları döve döve yağın bu arsız yağmur, çamura bulanmış o ayakkabıları temizlesin istiyorum.

O gün gökyüzü müydü öyle küsmüş bir çocuk gibi iç çeke çeke ağlayan sen miydin, bilmiyorum. Tek bildiğim Ankara'nın tüm griliğine rağmen çağla yeşili bir renkteki apartmanda, okulun tam karşısında yaşadığındı. Eve doğru çıkan dik bir yokuş, aradan geçen bir yol, küme küme kooperatif evleri... Okulun girişindeki ankesörlü bir telefon kulübesinden baktığımda görebildiğim, sadece yüksek bir duvara bitişik gibi görünen evinizin balkonuydu. Telefonda sesin yoktu. Her gün, her gece içinde neyin yaşandığını bilmediğim - hep merak ettiğim- camları güneşe karşı Amerikan bezinden yapılmış güneşliklerle sınıksız kapalı eviniz uzaktaydı. Bir futbol topunun ardı sıra koştuğun o günün ardından babanın kucağında bin bir acı ve çaresizlikle döndüğün eviniz benden uzaktaydı. Ben daha senin şehrine gelmemiştim, uzaktaydım ama günlerce lambaları sönmeyen evinizi çok uzaklardan görmüştüm.

Adam, boğazına dizilmiş yumruları yutmak için kahvesinden bir yudum aldı.

Sesini karnında toplamış hastanenin tek kişilik odasında uyandığında bembeyaz bir ışık gözbebeklerini oyarcasına yüzüne vuruyordu. Sanki bütün dünya yok olmuş da bir kendisi kalmış gibi kunt bir sessizlik çökmüştü odaya. Boş duran bir sandalye, gözünü çevirebildiği ölçüde gördüğü dört duvar ve ihtimal ki başucundaki sehpanın üzerinde içi dolu bir sürahi ve ters çevrilmiş bir bardak. Hepsi bu.

Günlerden ne, saat kaç, bu kaçınıcı gün kimsesiz bir uykunun içinde yitip giden? Bugün bizim mahalle maçıımız yok muydu?

O sessizliğin içinde tek duyduğu temposu hiç değişmeyen yabancı bir ses: "Dıt,dıt,dıt, dıt, dıt, dıt, dıt, dıt, dıt, dıt, dıt, dıt, dıt, dıt..."

**

Alnına dökülen sarı, düz saçlarını hafta sonu babasının dükkânında yeni kestirmişti. Hareli gözlerindeki ışıltı, uzun kirpiklerinden taşıp yüzüne yayılmıştı. Kaşarlı tostunun yarısını yiyip okulun yolunu tuttuğunda koltuğunun altına sığmayan futbol topunda koca bir dünyayı taşıyordu aslında. İnce, uzun bacaklarının hızında akıp giden günlerden arta kalan en büyük sevinçler, futbol maçlarından devşirdikleriydi. Maçtan fırsat bulursa başka oyunlar da oynardı. Bilyeleri toprak zeminde tokuşturmak, hatta arkadaşlarını ütmek zevkliydi. İşten yorgun dönen babasını hayalleriyle dinlendirmek paha biçilemez bir keyifti onun için. Yaşına sığmayacak umutları vardı. Kendisi ve babası için iyi bir futbolcu, annesi için iyi bir avukat olmak. Her ikisi birlikte nasıl olunur, henüz onu bilmiyordu işte.

En çok o sevindi, üçüncü sınıflarla yaptıkları maçı kazanınca. Ayaklarına topu her alışında en güzel çalımları ve en güzel pasları hep o atıyordu. Topun ardı sıra koştukça ayakları yerden kesiliyor; bir vuruşunda Feyyaz, bir vuruşunda Metin oluyordu. Topu kale çizgisini her geçirişte takımın alt yapısına girebilme hayallerine biraz daha yaklaşıyor, biraz daha umutlanıyordu.

Mahallede herkes onun topa olan merakını ve bu alandaki yeteneğini iyi bilirdi. Sekiz yaşında bir çocuk için fazla akıllıydı da. Komşuları Hasibe teyze; çocuğunuza nazar değer, sık sık okuyun dedikçe annesine, annesinin yüzünde mahcup bir tebessüm belirirdi her seferinde. Babasıyla yaptığı muhabbetlerin konusu hep aynıydı. Futbol denildi mi akan sular durur; dünya sadece siyah ve beyazdan ibaret olurdu. Mahalleden çocuklarla top koşturduğu, aç gözlülerin açlığına henüz açılmamış arsalar da hep bir numaraydı. Top oynamaktan aşınmış spor ayakkabıları, kısa şortu ve Kara Kartal formasıyla maçların bir numaralı oyuncusuydu.

Yağmur hiç dinmeden, ara ara bardaktan boşanırcasına ara ara da iplik iplik yağmıştı bütün gün. Sanki yeryüzünde ıslanmamış hiçbir yer kalmamıştı. Okulun bahçesinde biriken göletlere aldırmadan top oynamıştı teneffüslerde arkadaşlarıyla. Islanmış siyah önlüğünün çamur sıçramış beyaz yakasını çözüp mahalledeki arsada oyuna devam etti okul çıkışında. Gün boyu yağan yağmur, betonun altında kalmaktan kurtulmuş şanslı toprağı çamur deryasına çevirmişti. Yağmura ve kaygan zemine aldırmadan plastik topun arkasında koşmaya devam ediyordu. Rakiplerinden sıyrılıp sınırı taşlarla belirlenmiş kaleyi çok kez yokladı. Bitmeyen bir enerjiyle topu ayağına aldığı anda yüzüne sıçrayan çamura aldırış etmedi. Sarı Fırtına'nın yanında koşuyorum zannetti. Öyle bir vurdu ki topa top, bir uçurtmanın kanadında yükseldi; rakip takımın kalesinin içine şimşek gibi düştü.

Bir anda tepesinin üstündeki gri gökyüzü kayboldu. Takımını destekleyen arkadaşlarının elleri, havada asılı kaldı. İyice bulanıklaştı her şey. Sevinen ve üzülen yüzler birbirine karıştı, çok başlı bir masal kahramanının yüzü belirdi ortada. Anlamlandıramadığı sesler, bir çınlamaya dönüşüp kıvrıla kıvrıla kayboldu kulağının içinde. O çamurlu arsa; herkesi, her şeyi çok başlı bir canavar gibi bir anda yuttu. Ve bütün ağırlık, o küçücük bedenine üstüne çöktü. Bütün dünya üstüne abanmış, taşıyamayacağı kadar büyük bir yükün altında ezilmişti. Sırtının tam ortasında taşın sertliği, mahalleyi inleyen bir çığlık ve ortada sürekli derine çeken bir boşluk...

*

Ağzında takılı hortumu fark etti birden. Kurumuş ağzının içinde dilini güçlkle döndürüp seslenmek istedi. Seslendi de. Ama kimse duymadı, duyamadı. Başucundaki makinenin zikzaklar eşliğinde çıkardığı dayanılmaz sesi duydu. Küçücük elinin üstüne bantla tutturulmuş iğneyi serum şişesine bağlayan ince hortumu gördü.

Ne olduğunu bilemediği, anlamlandıramadığı bir boşluğun içinde çırpınıp duruyordu. Gözleri sandalyenin altındaki çamurlu ayakkabılarında durdu. Bakışlarını aniden ayaklarına çevirdi. Unutulmuş bir paket gibi o kıvrımlı beyaz bir boşluğun içinde öylece duruyorlardı. Hareket ettirmeyi denedi, beyaz boşluk daha da çoğaldı. Okul çıkışında yaptıkları herhangi bir maçtan sonra evdeki eski kanepede sızıp kaldığı uykuların içinde bir rüyada sandı kendini önce. Kan ter içinde eve gelip annesinden yediği fırça sonrasında yıkanıp ardından da bir köşede sızıp kaldığını düşündü. Babası Ulus'taki berber dükkânını kapatıp Çinçin Mahallesi'nin zorlu yokuşlarını körüklü bir otobüsün arka koltuğunda uyuklayarak eve gelene kadar saat sekizi geçirdi.

Yine yalnız yine yağmurlu bir hava...

Küçük hastane odasının ortasında otuz yıl önceki acıyı yeniden hissetti sırtında. Yitip giden hayalleri, annesinin umutları, babasının yorgunlukları, Çiğin'in gölgesine yaslanmış mahallesi, hepsi bir ömür kadar uzaktaydı şimdi. Kapasa kördüğüm olacak kirpiklerinin arasından birkaç damla yaş süzüldü, hareketsiz yüzündeki ak düşmüş kirli sakallarına. Çıglıkları, elleri, bacakları sessiz kaldı. Benliğini saran bu acıyı otuz yıl önce geride bırakmışsa bu neyin tekrarıydı? Yorulmuştu zaman, kırılmıştı zembereği saatin. Şimdi gökdelenlere sırtını dayamış bu gri şehrin ışıkları aydınlatmaya yetmiyordu içindeki karanlığı. Derinlerde kabuk tutmuş yaralar içten içe zonklamaya ve kanamaya devam ediyordu.

Kapı açıldı. Annesi onca cevapsız sorunun arasından odaya girdi. “ Çok şükür uyandın. Bu seferki ameliyatın iyi geçmiş. Sırtındaki ağrılar az da olsa denecek, yaraların iyileşecek.”

Sadece yatak yaralarım mı iyileşecek, dedi adam annesinin duymadığı bir sesle.

Noktanın konulduğu yerde bir deryanın ortasında boğulmamak için çırpınırken buldu kendini adam. Eylül'dü gelen. Yağmurlar yağması gereken mevsimde yağıyordu.

Ve bir Hüseyin yalnızlığıydı zamanın Kerbelâ'sında yaşadığı.

KOKU

Abdurrahman ALKAN

“Bir oğlun oldu.” diyerek kundaklara sardıkları minik bir bebeği kucağına verdiklerinde gözlerinin ışığı tamamen sönmüştü yıllar önce. Amansız bir hastalık, gözlerinin ferini alıp gitmişti. Hayatı, hiç bitmeyen bir geceydi uzun zamandır.

Yavaş hareketlerle, incitmekten korkarak kucağına aldı bebeği. Huzur veren bir koku hissetti ilkin. Nisanla birlikte dünyaya gelen süt beyaz kuzuların kokusuna benzetti. Yumuşacık, dünyayı tazelandiren bir koku... Bir kardelenin, gül tomurcuğunun kokusu gibi. Yağmur sonrası yeşil çimenlerden yükselen umuda benzeyen bir koku.

Pamuk yanaklarına çekinerek dokundu. Gözlerinin rengini merak etti. Sordu. Kahverengi gözlerinin güzelliğini görememenin hüznünü olanca ağırlığıyla hissetti içinde. Kim bilir ne kadar güzeldiler. Yine de mutlu oldu çocuğu kucağına aldığıında.

İnsanı yüksek kayalardan atmaya zorlayan bir isyana kaptırmamıştı kendini hiçbir zaman. “Ne karanlık bir yazım var.” dememişti. Bu küçük yavrucak ile biraz daha aydınlandı adamın hayatı.

Günler, aylar geçti. Çocuk büyüdü. Adam yaşlandı.

Karısı bahçeye, tarlaya giderken çocuğu artık babasının yanında bırakıyordu. Baba oğul, birlikte vakit geçiriyorlardı. Çocuk, büyüklere mahsus bir anlayışla kavramıştı, babasının dünyayı aydınlatan ışıktan uzak olduğunu.

İhlamur kokuları etrafı sardığı zaman babasının elinden tutar, her karışımı avucunun içi gibi bildiği dağları, tarlaları dolaştırırdı.

Babası tek tek sorular sorardı buralara dair. Çeşmenin yanındaki ağaç duruyor mu, komşu tarlanın sınırındaki elma ağacı yine bir gelin gibi çiçek açmış mı?

Bazen de yaşlı amcaların bir araya gelip sohbet ettikleri köy odasına, bir yol ağzına, bir duldaya, bir çeşme başına gidiyorlardı.

Küçük çocuk, yaşlı amcaların eğlencesi olurdu. Ona takılırlardı. Büyükler arasında laf uzar, çocuk sıkılırdı. At yapıp bindiği söğüt dalını, eski bir oyuncağını bırakırdı yere. Böyle anlarda anlayışlı bir amca, “Çocuk usandı Hüseyin Ağa hadi, siz gidin.” derdi. Babasının gülümseyen bir bakışla “Gidelim mi?” sözünü duyduğunda, çocuk sevinerek ayağa kalkardı. Babasının elinden tutar, bildik yollardan eve dönerlerdi..

Bu anlarda adamın burnuna, dağlardan esip gelen kekik kokusu ve elini tuttuğu çocuğun annesini özleyen kokuları gelirdi.

**

Çocuk büyüdü, okula başladı. Resimli kitabından ilk hikâyelerini okumaya başladı babasına heyecanla. Babası, küçük oğlunun peltek peltek hikâye okuyuşunu çok seviyordu. Çocuk, bazen kitaptaki resimleri anlatıyordu. Babasına bir eğlence çıkmıştı. Birlikte Güliiver'in gezilerine tanıklık ettiler. Keloğlan'la birlikte masaldan masala uçtular.

Bu zamanlarda oğlunun kokusuna beslenme çantasının, tebeşirin, karatahtanın, alfabedeki harflerin, resimli hikâyelerin ve Kemalettin Tuğcu'nun acıklı romanlarının kokusu karıştı.

**

Oğlan büyüdü. Yatılı okula gitti. Dönüşlerini dört gözle bekledi babası. Oğlunun kokusuna ilk ayrılıkların, anne baba özleminin, bitmeyen etüt saatlerinin, kalabalık yatakhanelerinin kokuları ve kuzularını, köpeklerini özleyen çocukların, hafta sonu izinlerinin özgür kokuları karıştı.

Savruk yaz tatillerinin uyuşturan kokusunu hissetti baba, artık iyice büyümeye başlayan oğlunun kokusunda. Akşamları eve geç gelmenin, yatılı okuldan arkadaşlarıyla uzun sohbetlerin kokusu.

Zamanla tatilin bitmesini isteyen, okula dönmeyi arzulayan, evden yavaş yavaş uzaklaşmaların kokuları karıştı oğlunun kokusuna.

Çocuk, yine de üzüldü evden, babasından ayrılırken. Babası yine de aldı çocuğunun içinde dolaşan hicran kokusunu.

**

Lisede; çatallaşan sesine, kalbin ilk sızlanışının, ilk dalgınlıkların, ilk uykusuzlukların, ilk susuşların, şarkılara ilk sığınışların kokuları karıştı.

**

Delikanlı üniversiteye gitti. Büyük şehirlere karıştı. Masum gencin papatyalara belenmiş kokusuna büyük "avm"lerin, kalabalık caddelerin, vitrinlerin, deodorant, parfüm ve losyona bulanmış çağcıl kokuları karıştı.

Ama delikanlının üzerinden çocuksu, babasının görmeyen gözlerine kandil olan duru, katışıksız o koku hiç kaybolmadı. Babası, bütün bu kokuların içinden o kokuyu çekip bulurdu.

**

Günlerin birbirine benzediği bir gündü. Adam, her zaman oturduğu kanepede idi. “Oğlun geldi.” dediler. Şaşırdı. Zamansız, ansızın bu haber de neyin nesiydi? Oğlu gelmişti, sevinmesi gerekmez miydi? Etrafını bir kaygı tufanı sarıverdi.

Yakın bir zaman önce askere yollanmışlardı oysa. Yine bu kanepede idi. Oğlu; babasını kucaklamış, elini öpmüş, helallik isteyerek vatani görevine gitmişti. Şimdi zamansız bir şekilde “Oğlun geldi.” diyorlardı. Tedirginlik veren bir sessizlik vardı etrafında.

Karısı koluna girdi. Kaygılarını artıran bir sesle “Hadi bey,” dedi. “Oğlunun yanına götürüyüm.” Adam, ateşe yürür gibi, bir uçurumun kenarındaymış gibi yavaş yavaş attı adımlarını. Adım adım bir bilinmezliğe doğru yürüyorlardı. Evin önündeki bahçeye çıktılar. Karısı durunca o da durdu. Etrafında göremediği ama hissettiği bir kalabalık vardı. Herkes kendisine bakıyordu. Kadın adamın elini tuttu, ileriye uzattı. Adamın eli bir şeye dokundu. Eliyle yokladı. Soğuk, uzun bir tahta kutu. İçi ürperdi adamın.

Oğlunun bebeklik günlerindeki kokusu geliyordu uzun tahta kutunun içinden. Kucağına aldığı ilk günkü kokular.. Kuzuların, yemliklerin, ihlamurların kokusu. Kendisini elinden tutup tarlalara, dağlara götürdüğü zamanki kokular...

Her şeyi anladı baba. Acı bir çığlık koşturdu içinden: Ali'm, yavrum...

Dizlerinin bağı çözüldü. Yıkılıverecekti olduğu yere. Koyu yeşil üniformalı bir komutanın kolları kendisini kavradı. Bir sandalyeye oturtttular. Kararan gözlerinden ılık ılık yaşlar boşandı.

Neden sonra acılı ama soğukkanlılığını kaybetmemeye çalışan dokunaklı bir ses, “Efendim”, dedi. “Oğlunuz dün gece teröristlerle girdiği çatışmada şehit oldu. Başınız sağ olsun.”

Oğlu, ilk adımlarını attığı, bir kelebeğin peşinden ilk kez koştuğu bahçede, gölgesinde oyunlar oynadığı dut ağacının altında tabutun içinde bir servi gibi uzanıyordu.

Babanın yüreğinde o anda bayrak, karanlık göğü kızartan ateş, silah, yanık barut kokuları belirdi.

Hayatındaki bütün kokular onunla anlamlıydı. Artık ne papatya ne çiğdem ne de bahar kokularının bir anlamı kalmadı.

Adam, o an görmeyen gözleri gibi işlemeyen bir burnunun olmasını çok istedi.

Onu hatırlatan her şey kokuydu.

Ve onu hatırlatan her koku acı veriyordu.

ÖZ'EV'İMİZ

Güven ZORLU

Günün o saatinde hava birden kararıp sokak lambaları da yanınca öz*de neşe içinde oynamakta olan kazların sesi kesiliverdi. Birbirlerine soran gözlerle baktılar. Kimseden tatmin edici bir cevap gelmeyince, “Bu kadar erken olmuyordu sanki akşam ama vardır bunda da bir hayır!” edasıyla özün kenarında toplanıp evlerine yöneldiler.

O zamanlar, yazları suyu oldukça azalıyordu evimizin önünden ve köyün ortasından geçen özün, ama hiç kurumazdı. Artık kışın ancak bir iki ayında özüne dönen özün yatağındaki eski suların anısına boy veren ot kalıntılarında yayılan kazlara gözüm dalınca ilk gençlik yıllarımdaki bir güneş tutulmasına dair bu hatıra canlanıverdi zihnimde.

Köylü/köy kökenli olmak ayrıcalıktır diye düşünürüm öteden beri. Çocuklara da bu övücümün sebebini: “Köy çocukları, ekmeğin sofraya nasıl geldiğini daha iyi bilir.” diye açıklarım. Kendimi daha iyi tanıdıkça anladım ki safi köye değil doğaya yakın olmak, doğam gereğiymiş meğer.

Köyüme gittiğim zamanlarda bir fırsatını bulup kırlara çıkarım. Dere tepe dolaşırken rahatladığımı duyarım. Uzun süre dışarıda kaldıktan sonra evine dönen insanın yaşadığına benzer bir his. Belki aynısı. Doğa da evi değil mi insanoğlunun zaten, diğer bütün canlılarla paylaştığı? Tabi herkesin odasını ayırmak kaydıyla! Zira iri cüsseli ve beslenme alışkanlığı farklı diğer kardeşlerimizi rahatsız etmemekte fayda var.

‘Ev’ kavramı, insanlar için iç huzurunu tesis edeceği, besleneceği, güvenle uyuyacağı, üremeye çalışacağı en emin yerdir. İnsanın evi gibisi yoktur. Ondandır ki insan zihnen ve bedenen yorulduğunda kendisini bir an önce evine atmak ister. Kendi yatağında yatmadan tam olarak dinlenemez. Evet genel anlamda insanlara, evi bunları ifade eder. Ama bizim kültürümüzde bundan fazlasıdır ev.

Türklerin büyük evimiz doğaya bakışları, İslam’dan önceki inanç sistemlerinin temelini oluşturuyordu. Moğolistan’ın Hövsgöl kıyısında hâlâ varlığını sürdüren Dukha’larda olduğu gibi Türklerin tanrı inancı, kendileri dahil içindeki her şeyle birlikte doğanın kendisiydi. Onun için doğaya çok büyük bir saygı ve özen gösteriyorlardı. Kültürümüzde evin ve evle ilgili sözlerin diğer kültürlere göre daha derin anlamlar içermesini böyle temellendirebiliriz.

Toplumun en küçük yapı birimi olan aile kavramı bizde evle eşdeğer görülür. Ev kurmak bunu ifade eder. Diğer birçok kültürde karı-lanmak, koca-lanmak gibi garip anlamlara gelecek şekilde ifade edilen kurumun bizdeki karşılığı 'ev'liliktir. Ev-lenilir, çünkü ev olmadan yani ayrı bir çatı oluşturulmadan aile kurulmaz.

Diğer yandan geleneksel köy evleri, tarihsel sürecimizi özetlercesine doğayla iç içedir. Ön (kanatlı)kapısı sokağa, arka kapısı doğaya açılır. Emeğinizi ekmeğe dönüştürdüğünüz tarladan, bahçeden birkaç adımda kendinize en çok yaklaştığınız yere, evinize dönersiniz.

Şairce, eve dönmekten ibarettir yaşam. Huzur en çok da oradadır çünkü. O halde, kaynakları sınırsız olmayan büyük evimizdeki huzurumuz kaçmasın istiyorsak ona daha öz'enli davranalım, öz'ümüze dönelim. Sait Faik misali benden hikayesi ya da yazımın türü gereği deneme'si benden.

*Öz: Küçük dere, akarsu.

SATI HATUN

Ayşegül SEZEK

*Yaşanmış bir hayat hikayesidir.

“Çamlıbel’den çıktım yayan,
Dayan ey dizlerim dayan
Gardaş atlı bacı yayan,
Nenni nenni, nenni nenni bebek oy”

Evlat acısı mı diyeyim, yârin yürek ağrısı mı diyeyim, hangisini diyeyim; hangisinden başlayayım bilmem ki?

Bu anlatacağım hikâye benim hikâyem, şimdilerde doksan yaşına yaklaşmış Satı nenenizin hikâyesi.

...

Artova ile Çamlıbel arasında yüksek bir dağ köyü olan Itak’ta doğdum. Babam; köyümüzün hatırı bol, ambarı dolu pehlivanydı; tatlı dilli olduğundan Şeker Ağa derlerdi namına. Anamın adı Rukiye idi ama köydekiler Urhuç Ana derlerdi anama. Üç tane abim vardı önümde. Uçsuz bucaksız tarlalarımızı ektirirdi babam, geçinirdik onunla, ahırda birkaç baş hayvanımız da vardı.

Babam üç erkek evlattan sonra bir kızı olunca çok sevinmiş. Yere göğe koymadı beni, çok sevdi, anam da öyle işe güce gönderip yormadı. Hakları ödenmez anamın babamın, el bebek gül bebek büyüttüler beni.

...

1946 yılıydı ve ben henüz on beş yaşındaydım. Günlerden bir bahar günü avluda kilim çırpıyoruz anamla, bir atlı gelip bizim evin önünde az bir zaman seğirtip dönüyor, seğirtip dönüyor. At ki ne at, yeleleri pırl pırl, kaşağılı, bakımlı belli. Atın üstünde de bir delikanlı; kara yağız, geniş omuzlu, kara bıyıklı. Körüklü çizmeleri vardı ayağında delikanlının, yüzüne bakmaya cesaret edememiştım, ar etmişim de göz ucuyla bakmışım; başımı önüme eğince körüklü çizmelerine takılmıştı gözüm, kara yağız delikanlıyı çizmeleriyle hatırıma yazmışım.

Gel zaman git zaman delikanlı birkaç kez gelip gitti bizim evin önüne. Benim de içime ateşi düşürdü, gönlüm düşüverdi bu yabancının sevda selinin içine. Hasta oldum, camlarda bekler oldum adını bilmediğim kara yağızı.

Meğer bana bakınırmış, aşağı köyden Kara İbrahim’in Hasan derlermiş adına. Duymuştum namını.

Ben Hasan’ı bilmezden evvel haber salmışlarmış babama, Satı’yı bizim Hasan’a isteriz diye de; ‘Şeker Ağa’nın kızını isteyen kimdir?’ diye; babam da sağa sola ulak göndermiş. İyiler mi, haslar mı, hırlılar mı hırsızlar mı; soruşturmuş babam.

Hey gidi Satı hey, şimdi şu yaşlı halini görenler bir de seni on beşlikken görseleirdi.

...

Aman yüzümde güller açmıştı; Hasan da Hasan, aklımda fikrimde başka bir şey yok. Gelen giden komşu boş boş laf eder olmuştu o ara. "Kara İbrahim'in hanım pek huysuz, Gavur Salime derler namına, huzur vermez o huysuz Salime Satı'ya", diyeni mi ararsın; Aboo, o Hasan pek tuzsuz, gözleri velfecri okuyor onun" diyeni mi?

"Aman niye verirsiniz bu kızı Hasan'a; yakacaksınız Satı'yı." dedi, yan evdeki Mesude Teyze de.

Herkes mutsuz olacağını, başımın yandığını, çok çile çekeceğimi söyledi durdu. Aldırmadım. Hayalimde bir düğün vardı, pırıl pırıl yeşil atın üstüne binip gelin oluyorum, Hasan körüklü çizmeleriyle köy meydanında halay çekiyor, kollarını bir indirip bir kaldırıyor, geniş omuzları bir açılıyor bir kapanıyor, Hasan'ım halay çekerken komşu Hamide'nin küçük oğluyla Hasan'a mendil gönderiyorum, gelin telleri yanaklarıma düşüyor, kınalar yakılıyor elime, türküler çıkıyor köyün hanımları, bekar genç kızlar gelin teli istiyorlar benden bir bir...

Gerçek oldu hayalim, Şeker Ağa'nın kızına yaraşır bir düğün oldu, köylü yemeye içmeye doydular, babam hayırına yoksulları giydirdi; bohçalar, sandıklar, işlemler en güzelinden seçildi. Evlendim.

Düğünden sonra -hükümet nikâhı derlerdi o zaman- nikâh için hükümete giderken öğrendik ki resim de lazım, Foto Fatih'in orada ilk kez resim çektirdik. Resimler bir haftaya hazırlandı. Nasıl zormuş resim çektirmek, utandım da bakamadım makinaya, gözlerim yere bakarken çıkmışım. Hasan'ımsa çatmış kaşlarını, sanki düşmana bakan asker gibi çıkmış resimde. Hükümete götürdük resimleri, kocaman bir deftere de imzalarımızı attık.

...

Gözlerimin içi ışıl ışıldı. Mutluluktan unutmuşum çoktan konu komşunun şer lakırdısını. Baktım kara gözlerine Hasan'ın, ilk bakışta dedim ki; agu da olsa yutarım, tek şu bir çift kara göz bana baksın.

Yeni gelinim ya ben; kaynanama, kayınbabama hürmet ediyorum, yemek yapıyorum, evin önünü süpürüyorum, o zaman çamaşır makinası nerede, çamaşır yıkıyorum elimde; bir dediklerini iki etmiyorum. Allah var; Şeker babamın evinde ahır işimize ırgatlarımız bakardı, bilmezdim ahır işi ben ama kayınbaba evinde ahır işi de yaptım, sığırları da güttüm, inek de sağdım. Tek Hasan'ım akşam gelsin yamacıma da, başım öne eğikken bir gülümseme yerleştireyim yüzüme, bakıversin cemalime Hasan'ım, al al olsun yanaklarım az buçuk, yeter bana.

O zamanlar ayrı ev de nerede? Kayınbabam, kaynanamla yaşıyoruz. Lakin Hasan'ımın aklında bir tarla var, tarla aşağı yolda, ille de o tarlayı alacağım, hem ev yapacağım hem de at yetiştireceğim, diyor Hasan. Tarla büyük, eve de yeter atlara da diyor. Arap atlarına takmıştı kafayı Hasan'ım, yarışlara mı satacakmış neymiş, bir lakırdılar dönmüştü o zamanlar. Atlardan zengin olacağız Satı hatun derdi. Hasan'ım askerdeyken Edirneli bir asker arkadaşı arap atlarını koymuş aklına Hasan'ımın.

Hasan'ın istediği tarla, dayım Niyazi'nindi. Az kapılarını aşındırmadık Hasan'ımla Niyazi dayımların. Geldik, gittik; dayı etme eyleme satıver şu tarlayı bize, dedim. Hasan da; 'dayı kaç para dersen yarı fazlasını da üstüne ben ekleyeceğim gel he de şu işe' dedi. Yok... Dayım, Nuh dedi peygamber demedi. Satmam Allah satmam dedi dayım.

Hasan kafaya taktı bir kere, akli fikri tarlada. O arada köyün ebesine bir görüneyim demiştim, köyün ebesi de gebesin demez mi? Hasan tarlanın derdine buna bile sevinemedi.

Sigaraları peşi peşine yakar oldu, gözlerine uyku girmez oldu. Tarla aşağı, arap atları yukarı, başka lakırdısı kalmadı Hasan'ımın.

Az zaman sonra oğlumuz Bekir doğdu, az biraz büyüdü; ben deyim üç aylık, sen de dört aylık var. Hasan, anamı göreyim diye gönderdi beni baba evime Bekir'imle birlikte. Ben gidince yine geçmiş tarlanın başına. O sıra da Niyazi dayım gelmesin mi? Bir daha söylemiş Hasan, 'satıver dayı şu tarlayı, eninde sonunda benim olacak burası, gel inat etme' demiş. Dayım durur mu? 'Ne o lan, satmazsam vuracan mı beni, satmıyom arkadaş, satmıyom, tarla benim değil mi?' deyince başlamışlar kavga etmeye. Bıçak kemiğe dayanınca dilleri tutulasıca Hasan'ın ağzından son laf çıkmış: 'Bu tarlayı satmıyon madem yeğenin Satı'yı boşadım o zaman' demiş. 'Boş olsun, boş olsun, boş olsun, aha da şahit olun.' demiş.

Ah Hasan, yürek yangını Hasan...

Gavur dayım vermedi tarlayı da yuvam yıkıldı işte.

...

Benim haberim yok elbet, sonradan duydum olanları. Garip Satı ne yapsın, bebeğimi beliyorum o sıralar anamın dizinin dibinde. Derken akşam vakti kapı çalındı, bir ulak gelip olanları babamın kulağına fısıldadı, 'Satı bacımı almaya Kara İbrahim gelirse, bacımı onlara verme ha, nikah düştü' dedi.

Gözyaşlarım ılık ılık aktı kucığımda uyuyan Bekir'imın yüzüne. Kadersiz yavrum... Akşam geceye dönerken, kayınbabam Kara İbrahim geldi, divana oturunca; 'Hadi kızım hazırlan da dönelim.' dedi. Olandan bitenden bahsetmedi. Babam da; 'Kara İbrahim olanlardan haberim var, benim gayri senin yanına katıp gönderecek kızım yok. Var git yoluna.' deyince; kayınbabamın ağzını bıçak açmadı, başı öne eğik terk etti hanemizi.

Ağladım, hıçkırma hıçkırma ağladım. Babam omzuma hafifçe dokunup baktı yüzüme, sarıldı boynuma sıkı sıkı, duramadı o da ağlamaya başladı. Üç oğlum vardı, dört oldu yavrum. Bekir'imize gül gibi bakarız, dedi.

Bastım bağırama taşı ne yapayım. Alışılmasa da, soranlara alıştım dedim, üzülme diyenlere; 'Aman ne üzüleceğim boyu devrilsin domuzun.' dedim. Söylemedim gecelerin bana nasıl ağır geldiğini, boğazıma oturan yumrudan bahsetmedim. Evladımın yüzüne baktıkça yanan bağırdan, yıkılasıca bir tarla uğruna olduğum bir çift kara gözden konuşmadım kimseye.

Aradan birkaç ay geçti geçmedi, hükümet nikahını düşürmek için Hasan mahkemeye gitmiş, bir de eve bir kağıt geldi. Birkaç gün sonra da babam; 'hadi hazırlan hükümete gidiyoruz' deyince anladım neler olduğunu. Bekir'imi battaniyesine, sarı yazmamı da başıma sardım. Hasan'im sarı yazmamı takınca ben, pek iltifat ederdi bana; 'Sarı yazma Satı Hatun'uma pek yakışmış' derdi. Hasan belki pişman olur diye sardım sarı yazmamı başıma, 'ben ne ettim.' der belki Hasan diye sardım.

Vardık hükümete. O zamana kadar hiç hükümet adamı görmemişim ne bileyim, korkudan bacaklarım titriyor. 'Kalk ayağa!' diye seslenince hakim, korkuyla sıçradım. 'Buyrun' dedim. 'Niye terk edip gittin bu adamı, bebeğini de almışsın baba evine dönmüşsün, ne demeye gittin bakalım, anlat.' deyince; başımdan kaynar sular döküldü, ellerimle yeğimi sıkıca tuttum ağlamaya başladım. 'Ben gitmedim, Hasan gönderdi beni deyip başladım tarla meselesini anlatmaya, aşağı köyün muhtarı anlattıklarına şahit oldu, babama haber getiren ulak şahit oldu, dayım Niyazi kalktı olanları anlattı, dayım ile Hasan'ın bağışmalarını duyan kim varsa olanı biteni anlattı.

Meğer Hasan hükümet nikâhını düşürmek için hükümete gidince; 'Hatun beni terk etti.' demiş. Boyu devrilesice Hasan hiç mi muhabbetin yoktu bana gönlünde? Nasıl vardı dillerin bunları demeye?

Hakim, Hasan'ı da dinledi sonra; yalanlarını duydukça bağırdı Hasan'a.

Mahkeme o gün bitti ama; hakim, bir daha çağıracağım sizi dedi.

Evin yoluna düştük babamla, kucağımda kadersiz Bekir'im; köyün yokuşu görününce hortlayasınca kaynanam yolumuzu çevirdi; 'Bekir'i bana ver, o artık senin değil bizim evladımız. Soyadımızdan düşene ana dedirttirmem gayrı dedi.'

Ben ne yapmıştım ki, neyin kinyidi bu; tarlaya ben kafayı takmadım, dayımla kavgayı ben çıkarmadım, kabahatim neydi şimdi benim?

'Ana etme, kuzulu koyuna bıçak çalma, hiç mi elimden ekmek yemedin, etme böyle, vermem ben Bekir'imi.' dedim.

Kaynanama boşuna Gavur Salime dememişler, konunun komşunun dedikleri hep çıktı vallahi.

'Hükümete ihbar ederim, torunumu kaçırdılar derim, üç gardaşımı da hapse tıktırırım.' deyince kaynanam; cahil babam korktu. 'Gavur Salime bu, dediğini yapar.' deyip, kucağımdaki yavrumu ağaçtan dal koparır gibi kopardılar benden. Zorla çekti babam Bekir'imi elimden, bağırdım, ağladım, olmadı; verdiler Bekir'imi Gavur Salime'ye.

Ev yolu uzadı, bacaklarım dermansızlaştı, yol yük oldu bana. Yolun ağırlığı olur mu hiç? Vallahi çok ağır geldi o yol bana. Kucağımdaki Bekir'imın yükünü alıp, evladımın hasret yükünü en ağırından bağırma astılar. Ezilesice Satı, yok olasıca Satı ne demeye geldin şu yalan dünyaya?

Süt kuzusuydu daha Bekir'im, göğüslerim sızlar oldu Bekir'im acıktıkça, taş oldu bağırılarım, daha duramadı anam, testilere akıttı Bekir'imın sütünü, göz yaşlarımın ziyarı yetmedi, Bekir'imın nasibi de ziyarı oldu testilerde.

Ah Hasan, yok olasıca Hasan, acımadın mı evladına merhametsiz Hasan...

...

Nice sonra mahkeme günü geldi. Hakime, Bekir'imi elimden nasıl aldıklarımı anlatamadım, serde cahillik var, Gavur Salime haklı çıkar da abilerimi hapse atarlarsa ne yaparız diye korktum.

Hakim; 'çeyizini geri almak istiyor musun?' diye sordu bana. 'Yok' dedim. 'Yorganımı, yastığımı 'anamdan yadigâr' deyip de büyüyünce Bekir'im koklar belki; dursun, istemem.' Dedim.

Boşadı hakim bizi. Döndüm köyüme. Bekir'imın hasreti yara oldu bağırma, sonra kabuk bağladı zamanla, anam babam kabuğu gördü, bense kabuğun altında kanayan Bekir'imi göremedim dünya gözüyle nice zaman. Sonra bir bayram sabahı indik köy meydanına anamla, niye indik hatırlamıyorum geçmiş zaman. Gavur Salime'nin yanında kara yağız küçümen bir oğlan: Bekir'im. İçime kaynayan suları döktüler sanki ciğerlerim yandı köz tutan hasretimin yüzünden, Bekir'im deyip koştum, sarıldım, öptüm, oğlum dedim, ağladım. Bekir'im de ağlamaya başladı, Gavur Salime'nin eteğini tutup 'anaaa' diye ağladı. Gavur Salime kendine ana dedirtirmiş benim kınalı kuzuma. Tanımadı beni sabim. Tükendim, kalmadı gram mecalim.

Eve dönünce biz, aldı yanına beni babam; 'Üzüle üzüle hasta olacaksın. Bak yavrum, bizim Ömer var ya, hanımı Zeynep birkaç ay önce vefat etti hani. Altı aylık kuzusu anasız kaldı. Diyorum ki; geçen de lafını ettiler, Ömer ile sen, iki yaralı gönül, yoldaş olsanız birbirinize. Ömer'in babası da kaçır söylüyor. Ne dersin?' dedi. 'Tamam, baba', dedim Ömer'i görmeden... 'Tamam'.

Evlendim Ömer'le, kuzusuna analık ettim, beş kız bir oğlan da benim oldu sonra. Ömer tarlalarda ırgatlığa gitti, ırak köylere pancar çavuşluğuna gitti, yokluk görmeyen Satı da köyde onun bunun ekmeğini yaptı fırınlarda, bir tabak bulgur için komşulara madımak topladı dağlarda, oduna gitti, geçindirdi sabilerini. Kadersiz Satı.

Aylar sonra eve gelen Ömer'in sırtında çürüyen atletine bakıp, kendisine rahat batan Hasan'ı düşündüm sonra. Bizim için gece gündüz tarlalarda yatan Ömer'i düşündükçe emeğin ne denli kıymetli olduğunu öğrendim. Geçindirmek şöyle dursun, hırsı uğruna yuvasını bozan şükürsüz Hasan'dan soğudu yüreğim, Ömer'in mütevazı kalbine saygı dolu bir muhabbet besledim. Sabah namazına durunca Ömer, Allah'ın huzurundaki samimiyetine, inayetine hayran kaldım. Alnı secdesiz Hasan'da ne buldun cahil Satı diye kendime kızdım.

Geçti, zaman her şeyin ilacıymış. Ama Bekir deyince hala yüreceğim sızlar. Büyünce Bekir, ana deyip gelirse elimi öpmeye amenna, gelmezse de; önümde altı yavrum var onlara da ana lazım, canı sağ olsun Bekir'imın deyip avundum.

Yıllar yılları kovaladı, kızları gelin ettim, küçük oğlanı damat. Ömer'i de yirmi yedi yıl oldu kanserden kaybettim.

Yaşlandım. Bu hayattan ne anladın dersiniz. Hiçbir şey, hiçbir şey anlamadım. Yaratan Mevla'nın alnımıza yazdığı kaderi yaşadık, gidiyoruz. Şimdi oğlumun, gelinimin yanındayım, sabahtan otururum balkona akşama kadar tespih çeker, baştan sona düşünürüm yaşadıklarımı, şu dünyadan gelip geçenleri...Hasan mı? Hasan da öleli yirmi yıl oldu. Doksan yaşıma yaklaştım, Azrail hatırlar yakında beni. Hasan ile hesabımı görmeye az kaldı.

Bekir mi? Arada uğrar ana deyip elimi öper. Ama, Bekir, içimde tıngırdayan bir beşik, içimden söylediğim bir ninni olarak kaldı içimde.

“Çamlıbel'den çıktım yayan,
Dayan ey dizlerim dayan
Gardaş atlı bacı yayan,
Nenni nenni, nenni nenni bebek oy”

CENGİZ KÂMİL FIRAT İLE SÖYLEŞİ...

Konuşan: Filiz YAVUZ

Zaten Kırgızistan'ı ilk orada sevdim. Dedim ki, “Evden uzakta bir eve geldik.”

“Annem babam da diplomatik hayattan geliyorlar, kısacası uluslararası göçebe bir hayat yaşadık.”

Sayın büyükelçim, bizim dergimizin röportajlarının klasik bir ilk sorusu var. Herkesin bir yazılı biyografisi var. Bu yazılı biyografinin arkasındaki Cengiz Kamil Fırat kimdir, bize kendisini kendi diliyle nasıl anlatır, nasıl ifade eder?

Şunu söyleyeyim, 1970 yılında doğdum. Mexico City'de dünyaya geldim. Dolayısıyla farklı bir hayat tarzı içerisinde büyüdüm. Annem babam da diplomatik hayattan geliyorlar, kısacası uluslararası göçebe bir hayat yaşadık. Benim de mesleğe girişime yaklaşık 25-26 sene oluyor. O tarihten bu yana dünyanın dört bir yanında görev aldım. Dolayısıyla kendimi dünyaya açık, tüm kültürlerle yakın bir iletişim kurmaya çalışan bir Türk bürokratu, bir Türk diplomatı olarak görüyorum. Bizim tabii ki görevimiz ülkemizin çıkarlarını savunmak, ülkemizin bütün ilişkilerini bulduğumuz ülke ve coğrafyalarda geliştirmek ama aynı zamanda gittiğiniz ülkeden haz almak, zevk almak da çok önemlidir. Bu da diplomasiinin en güzel taraflarından bir tanesi.

Zira gittiğiniz ülkelerde yeni bir kültür keşfediyorsunuz, insanlarla tanışıyorsunuz, arkadaşlıklar kuruyorsunuz. Bu da beni ben yapan özelliklerden biri. Dolayısıyla bu, neresi olursa olsun Suriye de olabilir, İskandinavya da olabilir, sonuçta bir yerlerden bir şeyler kapıyorsunuz ve o sizi büyütüyor. Kültürel olarak da büyütüyor, bilgi hazinesi olarak da büyütüyor. Cengiz Fırat dediğim zaman aşağı yukarı böyle tanımlayabilirim kendimi.

Peki, bu “uluslararası göçebe hayat” tarzının sizin yaşam tarzınıza olduğu kadar hayata bakış açınıza ya da iş yaşamınıza da etkileri olmadı mı?

Etki ediyor tabii. Şimdi herkesin hayatında bağlı bulunduğu bir şehir vardır. Bir arkadaş grubu vardır, ailesi çok yakınındadır. Hep böyle güvenli bir alanı vardır. Bizlerde bu olamıyor. Ben hani doğduğumdan bu yana hiçbir yerde dört seneden fazla yaşamadım, oturamadım. Kalkıp da benim işte hayatım boyunca tek adresim vardır, orasıdır, şu şehirdir, diyemiyorum. Söyleyebildiğim şey şudur: “Ben Ankaralıyım.” Çünkü ne olursa olsun hep gittiğim yurtdışından sonuçta döndüğüm yer de yine hep Ankara oldu. Ankara’da çeşitli, değişik mahallelerde oturdum ama sonuç olarak Ankaralı bir çocuğum diyebilirim, Ankara’da büyüdüm. Şimdi benim kendi çocuğumda da onu yaşayacağız. Benim gibi o da sürekli ülke değiştirecek yeni diller, yeni arkadaşlıklarla karşılaşacak, tanışacak ama sonuçta hepimiz dönüp dolaşp Ankara’ya döneceğiz. Dolayısıyla büyükannenin, büyükbabanın, anneannenin evlerinin olduğu Ankara, her zaman bizim için bir sığınma yeri olacak, her zaman bizim bulunduğumuz yer olacak.

Bu kadar çok yer gezdiniz. Zaten çekirdekten yetişme bir bürokratsınız. Bütün bu yaşadıklarınızdan gördüklerinizden sonra Kırgızistan’da büyükelçi olmak nasıl bir tecrübe?

Öncelikle güzel bir tecrübe. Geldiğimiz günden beri kanıksadığımız, kendimize yakın bulduğumuz bir yer. Hep söylüyoruz zaten, ata yurdumuz diyoruz, Tanrı Dağları diyoruz. İşte Cengiz Aytmatov, Manas Destanı, bütün bunlar bize çok yakın kavramlar. Baktığınızda hayatınızın içine girmiş, edebiyatımızın içine girmiş, kültürümüzün içine girmiş. Gelenekler, görenekler aynı, kültür aynı; tarih, baktığın zaman o da aynı. İşte Oğuz boylarından bahsediyoruz, Kırgızlar da aynı şeyden söz ediyor. Burada bunlarla var olan ortak bir Türklük bilinci var, dini kültür var, dil kültürü var. Baktığınızda hepimiz aynı kökenden geliyoruz, o bakımdan bize çok yakın. Yani 5000 kilometre öteye geliyorsun ama sanki evet Anadolu’nun bir uzantısı gibi bir yere geldim gibi hissediyorsun. Ben açıkçası böyle hissettim. Kırgızlar çok sıcak insanlar, bize yakın insanlar. Kalkınmakta olan güzel bir ülke. Değişik coğrafyaları var, yüksek bir ülke ama aynı zamanda yeni ve modern dünyaya adapte olmaya çalışan, önümüzdeki süreçte de hızla gelişebileceğine inandığım bir ülke. Bizim açımızdan burada çok rahat ettik, diyebiliyorum. Geldik, hemen arkadaşlıklar kurduk, yerleştik. Kırgızlarla anlaşabiliyoruz. Burada hani hiç böyle bizi rahatsız eden bambaşka bir kültür, gibi bir kavram olmadı. Çok memnunuz geldiğimizden bu yana.

Türkiye'nin Kırgızistan'da oldukça ciddi yatırımları olduğunu görüyoruz askeriye den ekomiye, sağlıktan eğitime her alanda yatırımlarımız, imzamız var. Yollar, okullar, hastaneler yaptırıyoruz. Burası zor bir coğrafya bu kadar yatırım ve emek neden?

Biraz önceki sorunuza verdiğim cevap aslında bunun da cevabı. Burayı biz kardeş ülkemiz olarak görüyoruz bir dost olarak görüyoruz. Tarihimiz bir diyoruz, kültürümüz bir diyoruz, dinimiz bir diyoruz. Dolayısıyla kendimize çok yakın hissetmemizin yanında bizim romantik de baktığımız bir coğrafya. Hatta burada şöyle derler: “Siz Türkler bize ihanet ettiniz. Niye? diye sorduğumuzda da, hepimiz ata biniyorduk. Siz o atlara bindiniz, Türkiye'ye gittiniz. Biz o atları burada beş parmak yapıp yemeye başladık. Burada kaldık. Biz size küskünüz.” derler. Yani o kadar bir yakınlık var aramızda. Türkiye buraya 1991-92 yıllarında hemen geliyor. İlk açılan büyükelçilik Türk Büyükelçiliği, Kırgızistan'ı ilk tanıyan ülke Türkiye Cumhuriyeti. O bakımdan da bizim için çok önemli. TİKA'nın yurt dışındaki ilk ofisi de burada Türk büyükelçiliğiyle birlikte kuruluyor. Buraya 1 milyar doların üzerinde kalkınma yardımı yaptık biz. 1 milyar dolar civarında da ticari yatırım yapıldı. Neresinden bakarsanız bakın bunlar doğu ölçekli bir ülke için büyük rakamlar. Her sene 500 milyon dolara yakın bir ticaret hacmi var. Biz bunu genişletmek arzusundayız. Yani Kırgızistan bizim her bakımdan kendimize yakın gördüğümüz bir ülke, o yüzden de ilişkileri her alanda geliştirmek istiyoruz.

Türk Birliği Mustafa Kemal Atatürk'ün de ciddi çalışmalar başlattığı ve üzerinde önemle durduğu bir kavram. Bugüne baktığımızda da Türk Cumhuriyetlerinin ortak oluşumları olan Türk Konseyi, TÜRKPA, TÜRKSOY, Türk Üniversiteler Birliği gibi pek çok oluşumun olduğunu görebiliyoruz ki bunlar oldukça ciddi hedeflere sahip. Bir orta koridordan bahsediliyor, üye devletlerin kendi para birimleri ile alışverişlerinden ya da diğer sosyal ve ticari büyük yatırımlardan ve projelerden. Biz bu oluşumların neresindeyiz?

Neresinden bakarsanız bakın Türkiye bu oluşumların göbeğinde, tam merkezinde. Çünkü bu bahsettiğiniz oluşumların neredeyse hepsinin ya kuruluşunda fikir babalığını yapmıştır ya da kuruluş aşamasında işin merkezinde yer almıştır. Türk dünyası dediğiniz zaman zaten Türkiyesiz bir Türk dünyası düşünülemez. Bu coğrafyada Türk Dünyası'nı destekleyecek, işbirliğini geliştirecek, her türlü adım da zaten Türkiye'nin mutlak varlığını görebiliyoruz. Orta koridor dediğiniz kavram Türkiye'nin doğuya açılan bir ulaştırma hattıdır. Buradan baktığınız zaman Bakü, Tiflis, Kars hattı yeni açıldı biliyorsunuz. Şimdi onu tersten alın: Kars - Tiflis - Bakü, Bakü'den Hazar denizini geçerek Türkmen başına, Kazakistan'daki limanlar dâhil olmak üzere geçen bir hat. Oradan da doğuya doğru devam ediyorsunuz. Çine kadar her türlü güzergâhtan ilerleyebiliyorsunuz. Buna Kırgızistan da dâhil, Özbekistan da dâhil, Türkmenistan da dahil. Bu ticareti artıracak. Yani eski kervansarayları ile İpek Yolu Eski İpek Yolu'nun modern versiyonu. Baktığınız zaman Çinlilerin de

“Tek Kuşak Tek Yol Projesi” var. Onlar da doğudan batıya geliyor, biz batıdan doğuya gidiyoruz. Benzer projelerde de zaten birleşiyoruz. Bu projelerimizin uyumlaştırılması için de Çin ile bir mutabakat zaptı imzaladık. Önümüzdeki günlerde bu coğrafyada ticaret artacak. Çünkü Avrupa ile Çin arasındaki mevcut ticarete Türkiye'yi ekleyin, Rusya'yı ekleyin, Hindistan'ı ekleyin, Pakistan'ı ekleyin, İran'ı ekleyin, Orta Asya Cumhuriyetlerini ekleyin. Çok fazla, çok büyük oranda bir ticaret hacmi göreceksiniz. Bu değişik güzergâhların hepsi birbirini tamamlayacak güzergâhlar. Türkiye'de bu güzergâhların gelişmesi için elinden geleni yapıyor. Türk Konseyi, Türk parlamentosu, TÜRKSOY... Baktığınız zaman bunlar ortak bir yaklaşımı savunan yapılar. Bu yaklaşımın parlamento boyutu var, belediyeler boyutu gibi pek çok farklı boyutları var. İşte amaç belki Sovyetler döneminde birbirinden uzak kalmış ama aynı kökenden gelen aynı dili konuşan toplulukların birbirine yakınlaşmasını sağlamak.

Eğitimde TİKA, Yunus Emre Vakfı gibi Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte ve onun çatısı altında hareket eden vakıflar var ve hatta artık Maarif Vakfı da burada. Kırgızistan'ın en ücra köyelerine okullar, kreşler yapmışız, dil kursları açmışız. Eğitim ve öğretimde bu bölgede neredeyiz, neler yaptık, neler yapmalıyız?

Türkiye burada Sovyetler Birliği döneminden sonra Kırgızistan'ın kendi yaptığı yatırımların ardından herhalde en fazla yatırımı yapmış ülkedir. Buradaki yatırımların en başında Kırgızistan Manas Türkiye Üniversitesi geliyor. Ülkenin en büyük Kampüs Üniversitesi. 20 -25 milyon dolarlık yatırımdan bahsediyoruz. Onun haricinde bizim burada Milli Eğitim Bakanlığımıza bağlı okullarımız var. Yine TTÖMER dil kurslarımız var. TİKA'nın yaptığı o kadar çok okul var ki, küçük okullar, kreşler var. Dolayısıyla eğitim alanında hakikaten biz çok büyük yatırımlar yapmışız ve yapmaya da devam ediyoruz. Çünkü bir ülkenin kardeş ve dost olarak gördüğü, stratejik bir ortaklık kurduğu bir ülke ile ilişkilerinde bu yumuşak gücünü göstermezse zaten o stratejik ilişki olmaz. Biz hem sağlık alanında, hem eğitim alanında, hem altyapı kalkınması alanında çok büyük projelere imza atıyoruz. Ama bu TİKA aracılığı ile olabilir, Diyanet Vakfı aracılığıyla olabilir, Maarif Vakfı aracılığıyla olabilir, Yunus Emre merkezleri ile olabilir. Değişik enstrümanlar var, bunların hepsini kullanarak yapıyor Türkiye. Bu bağlamda da hakikaten geniş bir yatırımımız var. Önümüzdeki süreçte ne yapacağız. Maarif Vakfı Kırgızistan'da kurulma aşamasında. Kurulduktan sonra inşallah ilk aşamada Bişkek'te, ikinci aşamada güneyde ya Celalabat'ta ya da Oş'ta Maarif Vakfı Okulu açılmasını öngörüyoruz. Ondan sonraki süreçlerde de Maarif Vakfı'nın buradaki ağımlı genişletme arzusundayız. Yunus Emre merkezlerinin de keza aynı şekilde kültür merkezleri olarak açılması ve büyümesi arzusundayız. Şimdi biliyorsunuz yeni bir yapılanmaya gidildi. TİKA ve Yunus Emre, Kültür Bakanlığı'na bağlandı. Dolayısıyla bu yeni yapılanmada Kültür Bakanlığı Yunus Emre'nin çalışmalarını ne zaman ve nasıl hızlandıracak, onu bekliyoruz..

Yani Oş ve Celalabat'a Türk lisesi, Türk ilköğretim okulu açılma ihtimali mevcut. Çünkü özellikle Oş'ta yaşayan Türk arkadaşlar ciddi bir okul ihtiyacı içerisinde olduklarını bana sık sık belirtiyorlar. Hatta sık sık arayıp soruyorlar, durumu nedir, ne diyorlar, açılacak mı açılmayacak mı şeklinde sorularla karşılaşıyorum. Böylece onlara bu bilgiyi bir müjdeli haber olarak verebiliriz.

Şimdi ne kadar yakın olur onu bilemiyorum. Çünkü ilk aşamada Bişkek'te açılacak ama bizim amacımız eş zamanlı olarak güneyde de bir tane açılması. Ama bu tamamı ile Kırgız Devleti'nin vereceği araziye bağlı. Şimdi mesela Celalabat' ta rahmetli Turan Yazgan'ın da kurucusu olduğu üniversitede de bir araziden bahsediliyor. Belki orası da olabilir. Oş Belediyesi ve Valiliği bir arazi teklif ediyorlar, orası da olabilir. Onlara bakacağız ama bir an önce hem Oş'ta hem Bişkek'te bir tane açmak arzusundayız. Tabii bu Celalabat'ta da olabilir.

Biraz önce Manas Üniversitesi'nden bahsettiniz. Manas Üniversitesi gerçekten bu bölgede önemli olduğu gibi Türkiye'de de bilinen, Türkiye'den de gençlerin tercih ettiği ve bazı bölümlerin de açılmasını merakla bekledikleri bir üniversitemiz. Bana özellikle sorulan bir konu da bu. Manas Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin temellerinin atıldığını biliyoruz ama ondan sonra bir daha haber çıkmadı. Tıp Fakültesi ile ilgili gelişme ne durumda?

Manas Üniversitesi, Tıp Fakültesinin temellerini 2 Eylül 2018'de Kırgızistan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanları birlikte attılar. Cumhurbaşkanlarınca bunun kararı alındı, yapılacak. Ama biliyorsunuz ki üniversiteler de bir mütevelli heyeti tarafından yönetiliyor. Bu üniversite de iki ülkenin ortak üniversitesi olduğu için ortak bir mütevelli heyeti söz konusu ve heyette henüz Türk tarafının başkanı belirlenmedi, onu bekliyoruz. Mütevelli heyeti Türk tarafının başkanını belirleyecek, Mütevelli Heyeti Kurul Toplantısı yapılacak, orada bu karara bağlanacak. Aslında cumhurbaşkanları üniversitenin kendi kararından önce bu kararı aldılar. Şimdi artık bürokratik olarak da bu karar alınacak, senato tarafından onaylanacak, sonra bu karar devreye girecek. Bu süreç tamamlanmadan, bu karar alınmadan hukuki olarak kazma kürek başlamıyorsunuz. Dolayısıyla senatonun alacağı kararı bekliyoruz.

Bu durumda açılması beklenen diğer bölümler için de aynı durum söz konusu

Tabii ki.

TÜRKSOY Daimi Konseyi Dönem Toplantısı'nda "2019 Türk Dünyası Kültür Başkenti" nin Kırgızistan'ın Oş şehri olmasına karar verildi. Neden Bişkek ya da Celalabat değil de özellikle Oş? Öncelikle bu "kültür başkenti" neyi ya da neleri kapsayan bir kavramdır? Kırgızistan'a ne gibi getirileri olacaktır? Neden önemli?

Şimdi bu Türk Dünyası Kültür Başkenti kavramı biliyorsunuz TÜRKSOY çerçevesi içerisinde belirlenmiş bir kavram. Amaç Türk dünyasının değişik şehirlerinin hem Türk dünyası içerisinde hem de dünyadaki tanıtımını sağlamak.

Artı olarak dikkat ederseniz hep daha bilinmeyen daha küçük şehirler. Kalkıp da işte İstanbul'u, Almatı'yı, Taşkent'i falan ön plana çıkartmıyorlar. Her zaman daha küçük şehirleri ama kültürel bakımdan da gayet önemli olan şehirleri ön plana çıkartarak burada bir kültürel faaliyetler zinciri yapılmaya çalışılıyor. Burada bir yıl boyunca etkinlikler yapılıyor. Mesela Oş'ta nisan ayından itibaren başlayacak faaliyetler. Belediye, Valilik ve Kültür Bakanlığı üniversiteyi, işadamlarını da arkalarına alarak birlikte hareket edecekler. Nisandan en az aralığa kadar projeler geliştirdiler. Nedir bu projeler? Kültürel anlamda Kırgızistan'ı tanıtmaya çalışacaklar ama Türkiye'den de, Türk dili konuşan diğer ülkelerden de hatta başka ülkelerden de kültürel grupları ülkeye getirecekler. Her tür sanat dalından etkinlik, müzik, resim, heykel, sanat ve bilim yarışmaları, dil konusunda değişik sempozyumlar da dâhil olmak üzere bir sürü etkinlik düzenlenecek. Bu etkinliklerin tümü bir sene boyunca Oş şehrinin hem Türk dünyasında tanıtılmasına faydalı bir ortam sunacak hem de Kırgızistan'ın yurt dışında tanıtılmasına imkân sağlayacak. Aynı zamanda Oş'ta yaşayanlar için de Türk dünyasının Oş'a gelmesi anlamına gelecek. Dolayısıyla biz de mesela kültürel planda Türkiye'nin müziği, halk dansları, folkloru yanında kültürel pek çok faaliyetini sergileyeceğiz. Mesela işte kitap yarışmaları olacak. Şiir günleri olacak. Belki Oş ile ilgili tarihi belgeseller çekilecek. Mesela biz İlber ORTAYLI hocamızı getirmek istiyoruz. Hem Oş 'un hem çevresinin tarihi olarak irdelenmesi üzerinde duruyoruz. Yine değişik müzik ve sanat programları kültürel programlar düşünüyoruz. TRT Avaz belgeseller çekmek istiyor. Yani bayağı kapsamlı programlar öngörülüyor. İşte bu faaliyetler kapsamında da Oş bir sene boyunca kültürle iç içe yaşayacak.

Oldukça aktif çalıştığınızı görebiliyoruz. Kırgızistan'da her etkinliğin içerisinde bizzat varsınız. Örneğin 12 yıl sonra Celalabat'a gelen ilk büyükelçi sizsiniz. Ahıska Türklerinin köylerine kadar ziyaret ettiniz. Nevruzda ailenizle birlikte etkinliklere katıldınız. Hatta eşiniz stantta kendi yaptıkları ürünleri tanıttı. Bunlar açık söylemek gerekirse bürokratlarda fazla görmediğimiz özellikler. Sizi bu kadar motive eden nedir?

Bu aslında bir vatan sevgisi diyebiliriz, yaptığımız işe saygı duymak diyebiliriz ama aynı zamanda da bulunduğunuz ülkeyle iyi ilişkiler kurmak sadece masa başında olmuyor. Siz gidip insanlara dokunursanız, insanlarla bir araya gelirsiniz, köylerde insanları ziyaret ederseniz, onun size, işinize ve iki ülke arasındaki ilişkilere getirisi çok büyük oluyor ve bunu içtenlikle yapıyoruz. Hakikaten öyle. Hatta mesela köylere ya da ücrada kalmış yerlere gittiğimizde sitemle diyorlar ki "Şimdi geldin ama yine bekleriz." Bunda bir ima var tabii. İşte bu da insanın üzerine çok büyük bir sorumluluk yüklüyor. Her sene gelip bir köyü ziyaret etmem ve orada bir sene önce eğer bir söz vermişsem, bunu sizin için yapmaya çalışacağım, dediysem, onun neticesini de vermem gerekiyor. Dolayısıyla her gittiğimiz, ziyaret ettiğimiz yerden ilave yapılacak bir iş de çıkartıyoruz. Bu, ilişkilerin gelişmesine de faydalı oluyor.

Mesela diyorlar ki, işte Türkler geldiler, burada hiç ziyaret edilmeyen köylerimize gittiler, bir su-kanalizasyon işi yaptılar, büyükelçi geldi, söz verdi, bir kreş dedi, TİKA geldi, kreşi inşa etti. Bunlar çok büyük getirisi olan şeylerdir ve biraz önce bahsettiğim yumuşak gücün de parçaları. Yani yeni jenerasyon diplomatların böyle çalışması gerekiyor. Masa başında istediğiniz kadar çalışabilirsiniz. Klasik diplomasi yürütebilirsiniz ama insanlarla iç içe hem ticaretin geliştirilmesi hem de sosyal kalkınma projelerinde yararlı olmak; hele hele vatandaşlarımız, soydaşlarımız varsa onlarla iç içe olmak... Bunlar bu modern çağın en büyük gereksinimleri ve bunu yapmak aslında bize çok büyük bir haz veriyor. Çünkü çok güzel bir şey. İnsanlarla tanışıyorsunuz, insanların güldüğünü görüyorsunuz. Memnun olduklarını görüyorsunuz, evlerine konuk oluyorsunuz, çaylarını içiyorsunuz. Siz kendinize davet ediyorsunuz, onlar da sizi davet ediyorlar. Çok güzel bir etkileşim gerçekleşiyor, çok güzel bir iletişim kuruluyor. Ben zaten bir yerlere gitmeye gelmeye alışığım, hiç yerimde duramam, sürekli bir proje peşindeyimdir. Dolayısıyla bu tip şeyleri yapmayı ayrıca seviyorum. Eşim de öyle. Biz oğlumuzu da öyle büyüttük. Doğduğu günden beri o gezmeye alışık "Eee baba, hafta sonu nereye gidiyoruz?" diye soran bir çocuk. Dolayısıyla böyle bir aileyiz ve hayır işlerini de ailecek seviyoruz. Eşim de bizim büyükelçiliğin hayır işlerini yapıyor. Aynı zamanda burada bir uluslararası kadınlar kulübü var onun da hayır komitesini başkanı. Yani ben çalışıyorum, diyorum ama en az benim kadar o da çalışıyor. Ve baya da güzel işler yapıyorlar. Karı-koca hatta aile olarak oğlumuz Can'ı da öyle yetiştiriyoruz. Böyle aktif olmayı seviyoruz.

Buraya geldiğimizden beri basın toplantıları, MÜSİAD gibi iş adamlarıyla toplantılar, öğretmenlerle, üniversite personeli ile ya da bizzat büyükelçilik olarak programlar düzenliyorsunuz. Büyükelçilik olarak kısaca anlatacak olursanız ne gibi faaliyetleriniz var ve hedef sonuç anlamında sizi gerçekten tatmin edecek gelişmeler oluyor mu?

Oluyor, oluyor. Şimdi bakın biz ne yapıyoruz. Millî günlerimizi kutluyoruz, 29 Ekim'i, 30 Ağustos Zafer Bayramını kutluyoruz, 23 Nisan'da, 19 Mayıs'ta, 15 Temmuz'da her zaman etkinliklerimiz, faaliyetlerimiz var. Bunlardan farklı çalışmalarımız da var. Kültürel faaliyetlerimiz var. Bir kültür kulübü kurduk. Her iki ayda bir faaliyet yapıyoruz ve burada hem Kırgız makamlarını hem kordiplomatiği, iş çevrelerini ve akademisyenleri aynı zamanda da kültürel alanda faal olan kişileri -tabii burada olduğu için Bişkek ağırlıklı oluyor - onları toparladığımız bir kulübümüz var. O kulüpte hem Kırgız hem Türk kültürüne ait değişik faaliyet alanlarını tanıtmaya çalışıyoruz. Bir iş kulübü de kurduk mesela. Ayda ya da en fazla iki ayda bir burada yerleşik, yatırım yapmış iş adamlarını ve aynı zamanda Türkiye'yle iş ilişkileri olan Kırgız işadamlarını, büyük ölçekli çalışan işadamlarını bir araya getirip işbirliğini, ticaret alanındaki ekonomik işbirliğini geliştirmeye çalışıyoruz. Bütün bunların neticelerini almaya, meyvelerini toplamaya başladık. Hem sosyal ve kültürel alandaki değiş tokuş arttı hem de ticaret bağlamında da etkileşim artmaya başladı.

Dolayısıyla ne kadar aktif çalışırsanız neticelerini de o kadar etkin alıyorsunuz.

Kırgız edebiyatını özellikle Cengiz AYTMATOV okumuşsunuzdur. Severe okuduğumuz Kırgız edebiyatının dışında Kırgız sanatıyla tanışıklığınız oldu mu?

Ailemle vakit geçirirken Kırgız ressamlar çok hoşumuza gidiyor. Ressamları tanıyoruz. Resimlerini görmenin yanında bazı ressamlarla tanıştık da. Mesela Oş'tan da bir iki tane var. Çok da başarılı ressamları var. Çok güzel resimler yapıyorlar. Kırgız yerel sanat anlayışıyla resimler yapıyorlar. Müzisyenlerle tanıyoruz, etkinliklerine katılmaya çalışıyoruz, dinliyoruz. Resim de olduğu kadar müzikte de çok başarılılar. Sanat alanında genel olarak burada etkili olan bir Rus ekolünden, bir Rus disiplininin bahsedebiliriz. Aynı zamanda dansa, folklorla, müziğe de spora da çok yatkınlar. Hem fiziksel olarak hem kafa yapısı olarak. Bir disiplinleri, bir hırsları var. Hem sporda hem sanatta başarılı olduklarını düşünüyorum. Biz de olabildiğince hem sporda hem sanatta takip etmeye çalışıyoruz. Yazarlar konusunda ise şöyle bir sorunum var, henüz Rusça ve Kırgızca edebi eserlerini anlayacak kadar okuyamadığım için Türkçeye ya da İngilizceye çevrilmediği takdirde okuyacak fırsatım olmuyor.

Burada herkes sizden bir şeyler bekliyor. Kırgız kuruluşlar, Türk birlikleri, T.C. Devleti, öğretmenler, diğer çalışanları vs. Malum ki oldukça uzun bir liste. Peki, siz bu bölgedeki öğretmenlerden üniversiteden ya da diğer Türk kuruluşlarından neler bekliyorsunuz?

Biz şunu bekliyoruz açıkçası, herkes kendi görevini layıkıyla yaptığı takdirde biz zaten çok olumlu sonuçlar alabiliyoruz. Herkesin bizden, benden bir şeyler beklemesi normaldir, dönüp bakıldığı zaman, devletimizi o temsil ediyor, yapsın, deniyor. Başımın üstünde. Tabii ki yapmaya çalışırım ama biz burada bir ekip olarak çalışıyoruz. Hem büyükelçilik var, hem öğretmenlerimiz var, TİKA var, Türk Hava Yolları var. Aslında çok kalabalık bir grubuz. Hepimiz birbirimiz ile etkileşim içerisinde birlikte işbirliği içinde çalıştığımız takdirde hem kendi sorunlarımızı çözebiliriz hem de Kırgızların bizlerden beklentilerine cevap verebiliriz ya da bizim onlardan bir beklentimiz varsa onların bize cevap vermelerini sağlayabiliyoruz. Dolayısıyla bu iş bir ekip işi. İşimizi elimizden geldiği kadar yapacağız ama tabii bütün sorunlar, sorular ve talepler bana, benim masama geliyor. Sonuç itibarıyla onu yönlendirmek ve yönetmek de benim görevim. Bütün arkadaşlarımla işbirliği içerisinde bunları çözmeye çalışıyoruz.

Bu ülkede sizi özellikle etkileyen bir durumla karşılaştınız mı? Bu bir anı ya da özel bir durum olabilir...

Tabii ki... Mesela bizim ilk geldiğimiz günlerdi. Hani bunu Kırgızistan'da bir Türk'ün ilk günlerde nasıl hissettiğini göstermesi açısından anekdot olarak anlatabilirim. Geldik, işte ilk günlerimiz, çıktık, dışarıdan bir şeyler alalım, demiştik. İşte domatesti, salatalıktı, falan filan.. Oğlum da yanımdaydı, ben elinden tutuyorum. Oğlumla konuşuyoruz, bakıyoruz, ne var ne yok diye. Tam konuşacağım, işte şundan 1 kilo bundan 1 kilo diye bir şeyler söyleyip alışverişe başlayacağım. "Aa dedim, ben artık Türkiye'de değilim." Kırgızca konuşamıyorum, Rusçam yok. İngilizce konuştum. Karşıda yerel kıyafetleri giymiş pazarıcı bir bayan karşımızda duruyor. Ben böyle İngilizce konuşmaya başlayınca suratı bir ekşidi, kızdı. Türkçe bana "Ya, dedi sen Türk değil misin?" Meğer biz oğlumla dolaşırken bizim kendi aramızda Türkçe konuştuğumuzu duymuş. "Türkçe konuşsana be adam." dedi. Ben "Eyvallah" deyip şundan şu kadar isterim, bundan bu kadar isterim, deyip konuşmaya başladım. Baktı "Tamam" dedi Sonra 1 kilo domates istedim. Şu domatesten, dedim. Yok, o olmaz, dedi. Bak yine bir aksiliği tuttu, diye düşündüm. Niye olmaz, dedim. O buranın domatesi, dedi. Sen Taşkent domatesinden al, o daha iyi, dedi. Yani bu bir Türkiye'ye hoş geldin. Hani pazarda seni tanıyan bir abla geliyor, sana diyor ki "Abicim sen ondan alma da şundan al. Bu daha iyi." O samimiyeti gösteren bizden gibi birisi ile karşılaştım. Zaten Kırgızistan'ı ilk orada sevdim. Dedim ki, "Evden uzakta bir eve geldik."

Hayata geçirilmesi bekleyen özel projeleriniz ve hedefleriniz var mı?

Özel mi yoksa burasıyla ilgili mi? Bizim burayla ilgili temel isteğimiz Kırgızistan ile her alanda ilişkileri geliştirmek tabii. Birkaç tane büyük projemiz var. Mesela bunlardan bir tanesi, bu sene Bişkek'te açılacak olan dostluk hastanesinin devreye girmesi. Maarif okullarının açılması, Yunus Emre Kültür Merkezinin açılması, Manas Üniversitesi'nde Tıp ya da Hukuk Fakültesi gibi yeni fakültelerin ve bölümlerin açılması. Bütün bunlar büyük projeler. Bunları yapmak istiyoruz. Onun haricinde de özel hayatta ne istiyorsunuz, dersenez, özel hayatta şu önemli: Artık öyle bir yaşa geldik ki aile önemli, huzur önemli ve sıhhat önemli. Benim ailem mutlu olduktan sonra, eşim ve oğlumla mutlu olduktan sonra biz kendi içimizde mutluyuz, huzurluyuz. Onun ötesine de aslında çok fazla bakmıyoruz.

10 Kasım 2018'de Manas Üniversitesi'nde Atatürk'ü anma programı dolayısıyla yaptığımız konuşmada öğretmenlere bilim, teknoloji ve ilim mesajı verdiniz. Atatürk'ün "En önemli davamız, en medeni en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir." sözünü vurguladınız. Bu sözlerle vurgusunu yaptığınız hususlarda ya da diğer konularda öğretmenlerimizden beklentileriniz nelerdir?

Hepimizin ve çocuklarımızın büyüme süreci içerisinde öğretmenler en önemli yapı taşları. Kendi karakterimizi geliştirmemizde hatta toplumsal karakterin gelişmesinde öğretmenlerimizin yönlendirmesi çok önemli. Ve şuna inanıyorum sadece Türkiye’de değil herhangi bir ülkede ilimle, modern teknoloji ile büyüyen, gelişen, ona ayak uydurabilen, modern çağı yakalayabilen ve onun gereksinimlerini yerine getirebilen bireyler yetiştirmek çok önemli. Burada sizlere çok büyük bir görev düşüyor. Öğretmen hem kendi ülkesini tanıyacak, kendi örf adet ve kültürünü bilecek ama aynı zamanda dünyada ne oluyor, onu da takip edebilecek, Türkçeyi çok iyi konuşmanın yanında başka dilleri de konuşabilecek. İngilizce olabilir, Rusça olabilir, İspanyolca, Arapça ya da başka bir dil olabilir. Herhangi birisi olabilir ama dünyaya açılacak farklı bir penceresi de olabilecek. Artık iletişim çağında yaşıyoruz. İnternet çağında yaşıyoruz hatta nanoteknoloji çağına geçmiş vaziyetteyiz. Bunlara ayak uydurabilecek bireylerin yetiştirilmesi, toplumdaki ahengin bozulmayacağı şekilde birbirine saygılı bireylerin yetiştirilmesi bence çok önemli. Bunların üzerinde duruyorum. Ulu Önder Atatürk’ümüzün verdiği çok güzel mesajlar var. Onları zaten okuduğunuz zaman ki Gençliğe Hitabeyi bile okumanız yeter zaten. Her şeyi söylüyor. O bakımdan öğretmenlerimizin bunların üzerinde durmasını istiyorum. Başarılı ve topluma faydalı bireyler yetiştirilmesi konusunda öğretmenlere çok büyük görev düşüyor. Burada yurt dışında çok özveriyle çalışıyorlar, ülkelerinden çok uzakta çalışıyorlar ama çok güzel bir görevleri, rolleri var. Onu yerine getirirken de o özveriyi ve çerçevesini kafalarında çok iyi oturtmaları lazım. Bu mesajı vermeye çalışıyorum.

Son olarak okurlarımıza iletmek istediğiniz bir mesajınız var mı?

Okumaya devam edin, sürekli okuyun. Hakikaten benim en çok istediğim şeylerden bir tanesi, vakit bulup daha çok okumak, sürekli kendimi geliştirmek. Bu benim en çok özendiğim şeydir. Ne yazık ki okumaya vakit bulamıyorum. Ailemle vakit geçirmek şu anda benim için en önemli şey. Çünkü işimden sonra çok az vaktim kalıyor. Oğlumla, eşimle, şu anda babam da burada bizimle birlikte kalıyor. Onlara vakit ayırmaya çalışıyorum. Bunları yaptıktan sonra da çok yorgun oluyorsunuz, yatıp uyuyorsunuz ama okumaya her durumda vakit ayırmak lazım. Onu söyleyebilirim okurlarınıza. Sizin gibi dergileri, böyle yayınları okusunlar. Herhangi bir roman da olabilir, televizyondan filmi seyredeceğinize açın o filmin romanını okuyun, açın bir şiir ya da ilginize göre bir tarih kitabı okuyun ama bir şeyler okuyun. Benim gördüğüm kadarıyla maalesef Türk toplumunun önde gitmiş toplumlara göre en büyük açığı bence okumakta. Hem eğitimde hem okumakta. Son mesaj olarak da bu konunun üzerinde durulmasında bence fayda var.

ÇELİŞKİ

Mehmet Mustafa ERDAL

Eğitimde söylenen ile yapılan birbirini tutmuyorsa söz ne kadar doğru ve güzel olursa olsun bunun suya yazı yazmaktan bir farkı var mıdır? Öğretmen sözleriyle birlikte hâl ve tavırlarıyla da ders verebiliyorsa o eğitimden olumlu sonuçlar elde edilebilir. Öğrencisinin zihin dünyası yanında ruh dünyasına da seslenebilmeli; onların başarılı olmaları için gayret ettiği gibi iyi insanlar olmaları için de çalışmalıdır. Milletimizin sağlıklı ve güçlü geleceği adına her biri aynı zamanda iyi insanlar da olan mimar, mühendis, avukat ve doktorların yetiştirilmesine ihtiyacı büyüktür. Bu noktada öğretmenlerin doğru modeller olarak ön alması son derece önemlidir.

Dünün çocukları bugünün anne babaları olduğuna göre bugünün çocukları da yarının anne babaları olacak; yani hayatta herkes yerine göre öğretmen, yerine göre öğrenci rolünü üstlenecektir. Bu bilinçle insan hayatına okuyup dinlediklerinden ziyade yaşayıp gördüklerinin yön verdiği fark edilerek buna uygun yol izlenmeli. Çağımızda insanın insanla münasebetinin asgarî seviyeye indiği küçük bir çevrede yaşıyoruz. Etrafımızda oturup kalkmasıyla, konuşup dinlemesiyle model alabileceğimiz insanlara pek rastlanmadığından diller farklı şeyler söylerken eller farklı işleyebiliyor. Okullarda öğretim ön plana çıkarılarak eğitim sahnenin gerisinde bırakılıyor. Önce alfabeyi öğrenen insana nedense rakamların baskısı altında bir hayat dayatılıyor. Dersler sınavlardaki soru sayısınca değer kazanırken kolayından ölçüye tartıya gelen nicelik pirim yapıyor. Hoca, "ne"yi, "neden"i ve "nasıl"ı kavratmanın çabasıyla vakit kaybetmeyip çoğu zaman kendini ifadede güçlük çeken öğrencilerine birtakım kodlama teknikleriyle bilgi aktarmakla meşgul oluyor. Kimsenin öyle uzun soluklu durup düşünmeye vaktinin olmadığı bilgisayar çağında hesaba gelmeyen bilgi, bilgi sayılmıyor! Test sınavlarında insanlara kolayından çelme takmak matematikle mümkün görüldüğünden her türlü hazırlık ağırlıklı olarak bu ders üzerinden yürütülüyor, diğer dersler çoğu yerde ders olarak dahi görülmeyebiliyor ancak bütün bu çabalar neticesinde matematik de bir türlü imkân dairesine girmiyor. Rakamları hayatımızdan bütünüyle kovmayalım ancak onlara böylesine teslim olduğumuzda insanî değerlerin kâr etmediği noktada yolumuzun "paran kadar konuş" güzergâhından "hesabını kitabına uyduranlar kentine" uzandığını da gözden uzak tutmayalım.

"Hocanın dediğini yap, yaptığını yapma!" sözü gereğince hareket etmek bizi hiçbir şekilde sahil-i selâmete çıkarmayacaktır. Oysa biz bu sözü yıllarca bir

marifetmiş gibi söyleyip dinledik; hocanın her hâliyle model olduğu gerçeğine kayıtsız kalarak. Toplumun "iyi", "kötü" değerlendirmesi yaparken neyi ölçüt aldığı günün sonunda hüsrana uğramaması adına hayatî önemdedir. Hocanın bir bilen olarak istikameti, dürüstlüğü ve onurlu duruşunu sağlayan omurgalara sahip olması en az bilgi, becerisi kadar önemli kabul edilmelidir ki onun vereceği eğitimden kayda değer sonuçlar elde edilebilsin. "İyi-kötü", "doğru-yanlış" kabulü sakat olan bir toplumda çoğu şey tepetaklak olacak, hocanın söylediği ile yaptığının uyuşmadığı bir yerde insan, şayet ölmezse onmayacaktır da!

Toplumun eğitime yaklaşımı çocuğun alması arzu edilen kıvamin nasıl olacağı hususunda oldukça belirleyicidir. Çocuğun okulda aldığı eğitimle ailede, çevrede ve ekranda görüp işittikleri arasında uçurumlar bulunuyor, bir elin yazıp çizdiğini diğer el siliyorsa buradan nasıl güzel sonuçlar beklenebilir? Eğitim terazisinin keferlerine "dürüstlük" ile "açıkgözlülüğü" koyduğumuzda kendi çocuğumuz için hangisinin ağır basmasını arzulamakta ve hangisinin sonuçlarını başarı hanesine yazmaktayız? Bunun muhasebesi samimiyetle yapılarak hangisinin bizi nereye götüreceği iyi değerlendirilmelidir. Gemisini kurtaranın kaptan kabul edildiği, neye mâl olursa olsun hedefine varan bir yolculuğu mu; yoksa yolun sonunun selâmet olmadığını görerek böylesi bir maceradan imtinâ eden insanı mı baş tacı etmekteyiz? Bunu dürüstlikle cevaplandırıp daha sonra eğitimde istikametimizi belirlemeliyiz herhalde. Çocuğumuzdaki "İşini yürüt de nasıl yürütürsen yürüt!" kaba düşüncesi adâleti uçurumun kenarına sürüklüyor, biz de bundan hiç rahatsızlık duymuyorsak o toplumun adına ne denilebilir? Biz her halükârda işimizi kotaralım, dünya da tertemiz kalsın beklentisi boş bir hayal değil midir?

Henüz doğuştan getirdiği safiyetini muhafaza ettiği için zaten dürüst, âdil, ahlaklı olan çocuklara bu değerlere sahip olmanın erdemlerini anlatırken büyüklerin, refah ve mutluluk yolunda menfaatlerine boyun eğerek her türlü hileli hurdalı işleri yapabiliyor olması nasıl izah edilebilir? Çocukların aldıkları eğitimle büyüklerin yapıp ettiklerinin çelişiyor olduğu bir yerde eğitimden mucizeler bekleme hevesine kapılmak ne derece doğru olur? Bu şekilde eğitim için verilen çaba çoğu zaman emek israfından öteye geçmiyor. İnsanın, dünyada bulunmasının anlamını makam, mal, mülk elde etmede arıyor olması, onu ana yoldan çıkararak tâli yola düşürüyor. Yanlış istikamette eğitim verilen insan gitgide yolunu kaybettiğinden "Biz büyüdük ve kirlendi dünya" sözleri dilinde kabahati meçhul kişilere yükleme kolaylığına sığmıyor.

BİLGE İLE GENCİN HİKAYESİ

Hayati YOLCU

Ruhsal bir noksanlıktan, Allah'ı tam bilememekten, insanlara ve yaşama heyecan dolu bir tutkuyla bağlanamamaktan ileri gelen korkularını gidermek isteyen bir genç, bilge bir zata bağlandı. Soruları cevaplarını, ruhundaki gizli bilmeceler ise çözümünü arıyordu, sorguladı:

“İnsanları nasıl tanıyabilirim?” dedi.

“İnsan iyi mi kötü mü ancak belli hal ve zamanlarda bilinir,” evlat dedi bilge kişi. “İnsanı bir, sınırlılık ve kızgınlık anında; iki, zor anda, yani bir dosta ihtiyaç duyduğumuzda; üç, cesaret sınavının verileceği çatışma ve kavga anlarında daha iyi tanırız.”

Genç adam düşünceli bir haldeydi. Bilgeye baktı, hafifçe gülümsedi:

“Peki, insanın niteliğini nasıl belirlemeliyiz?” dedi nazik bir sesle.

Bilge sakın bir tavır içindeydi: “Söyleminden çok amelime bakarak!” diye karşılık verdi. “Zira insanoglunun amelini yani davranışını kıymetlendiren şey, o ameldeki maksattır, yani niyettir. Niyeti göz ardı eden kişi, amelî değerlendirmelerinde yerinde bir yarıya varamaz oğul!”

Gençin yüzü kızardı birden, kendi kendine konuşur gibi kısık bir sesle sordu yeniden:

“İnsanda en beğenilen şey nedir?”

“Gönlümüzdür,” dedi bilge içsel bir huzurla. “Ve insan alçak gönülle yücelir ancak. Astar kusurluysa kurur kalır boya; zira içteki bozukluk dışa sirayet eder. Ve unutma evlat! Her insanın kendine ait bir dokusu, her uzvun da kendini tanıtan bir kokusu vardır. Uzuvların amberi kalptedir, yani kalptir. Bu misk Allah'tandır.”

Genç adam, samimiyetle başını salladı ve tekrar sordu, sanki sözlerinde gizemli bir anlam yükledi:

“En fena insan kimdir?”

“Kalbinde zehirli sarmaşıkların filizlenmesine fırsat ve onlara su veren kişidir,” dedi bilge ve ekledi, “zira göğüs kafesi, kalp gibi bir hazine barındırır; ama onu açacak anahtarı bulmak meşakkatlidir!”

Genç, merakla soruyor, sordukça açılıyordu:

“Gerçek hikmet sahibi kimdir?”

Düşünmeksizin söyledi, “Ölmezi, ölüye üstün tutandır,” ve ekledi saygın bilge. “Derecesi yüksek İbrahim adındaki bir zat, bir gün küçük bir bakır sikke kaybetmiş olan bir adama rastlamış. Bunu anlayınca, ona doğru ilerleyip kendisine gümüş bir dirhem uzatmış; ama adam bunu reddederek, ‘Bütün bu para benim neyime yarayacak? Ben ki sadece ölümsüz mutluluklar gözetirim!’”

Genç adam, çok haklı, diye geçirdi aklından. Sonra ne zamandır düşündüğü sualle döndü başını:

“İnsanın yapabileceği en aşağılık, kötü, dehşet verici davranış olarak neyi gösterebilirsiniz?”

“Kulluğunu Allah’a satışa çıkarmaktır, yani buyrukları yerine getirmekte çıkar gözetip karşılık ummaktır. Zira evlat, kulluk saf bir süt gibi olmalı ki, bu nuranî parıltıyla tüm hücreler temizlensin. Sen, dünya hizmetinde bulunduğun her işte olduğu gibi amel nispetinde de mi bir karşılık umarsın? O zaman sen, dostluğunda ve inançlarında samimi değilsin; zira dinî bir vazife karşılıksızca içtendir.”

Genç adam, yumuşak bir bakışla sürdürdü:

“Nefsi zarardan korumanın tek yolu nedir?”

Bilge zat dostça gülümsedi: “Onun buyruğuna uymamaktır. Zira Melik bin Dinar, çarşıdan geçerken ve hoşuna giden şeyleri seyrederken, ‘Nefsim, boşuna çabalıyorsun! Seni dinlemeyeceğim,’ diyerek kendini azarlıyormuş; zira en çok sinamay, ekseriya, şehvî ve midevî arzulara doyumsuzluk arayan kullar yaşar.”

Gencin bakışları bir psikolog gibi keskinleşti:

“İnsanın asıl felaketi nedir?” diye sordu bu kez.

“Onu Allah’tan alıkoyan her şeydir,” diye cevapladı bilge. “İblisin kurduğu düzenek nasıl da işliyor bir bak! O, dünyaya hevâ ve heves oklarıyla zehir salarak dünyadaki insanları tuzaklamak niyetinde.”

“Peki, Allah’a bağlılığın yolu nereden geçer?”

Bilge gözlerini kıstı, son derece yumuşak bir sesle, “Kendini bilmekten evlat,” dedi. “İsteklerin o zaman yerini bulur ve başkasının kölesi olmazsın.”

Sohbet sonrası meşveretten ayrılan genç adamın yüzündeki o kıvanç ve sürür ifadesi, muamma dolu bir soruyu çözen öğrencinin hali gibiydi adeta. Ayrılrken şimdi meclisten, giriş kapısında yazılı şu sözlerle siliniyordu gözleri isten.

Tefekkürle şükreyle,

Müderristen öğren ilim;

Her harfine teşekkürle,

Adap ile giyin bilim!

İNSANA SERZENİŞ

Fatih EROL

Arkadaşım, dostum, kardeşim, eşim hey! Beyefendi sen de. Elini vicdanına koy ve beni dinle;

Bir milletin vicdanı, özü, kendisi bizi biz yapan, millet yapan değerlerimiz bir bir ölüyor, yok oluyor. Tüküyoruz aslında hep beraber farkında mısın, farkında mıyız?

İnsanımızın koştuğu yer, aslında insanlığımızın yok olduğu yerdir.

Bu bir serzeniş, bir çağrı aslında; kötüyeye, haksızlığa, partizanlığa, tarafgirliğe, bencilliğe, bananeciliğe, yanlışla dair her şeye.

Sesimin çıktığı kadar, insanlara ulaştığı kadar ve insanlığın anladığı kadar vicdanlara sesleniyorum. Diyorum ki:

Biz hangi ara bu kadar değiştik, hangi ara bu kadar dönüştük-başkalaştık? Son on, on beş yılda mı ? Son otuz beş, kırk yılda mı? Zamanın pek de önemi yok. Nasıl oldu, bunu da konuşmak istemiyorum. Sosyolojisi ,psikolojisi ,felsefesi nedir, çok önemli mi? Değil.! Anlamıyor musun?

Sen, ben, biz, oradaki hey! Değiştik farkında mısın, farkında mıyız?

Öylemi ya, ne oldu ki bize; bizi biz yapan özümüze?

Ne olmadı ki:

Bencilliği, menfaati öldürmenin en güzel yolu; kardeşi, dostu, arkadaşı için yaşamak değil miydi? En son kimin için ne fedakârlık yaptık. Diğergamlık vardı eskiden insanımızda, bir gönle yönelerek onların ihtiyaç ve noksanlıklarını, şefkat ve merhametle telafi etmekten kendini mesul gören... Şimdilerde ise sadece manası sözlükte kalmış,gerçekte kayıp bir kelimeden ibaret.

Dedikodu; yok yok dedikoduyu da aştık iftira, su-i zan aldı başını gidiyor. Nereye bu gidiş, nereye kadar bilemiyorum.

Duyarsızlık, bana necilik, menfaatperestlik almış başını gidiyor. Hani eskiden mahallenin tanıdık, bildik büyükleri vardı. Gördüğü yanlışta kafasını öte tarafa çevirmeyen, -"Durun ne yapıyorsunuz" diyebilen, bize nasihat eden büyüklerimiz vardı. Şimdi mahallemizin, sokağımızın büyükleri söz söylemekten, uyarmaktan çekinir oldu. Eskiler yavaş yavaş hayatımızdan çekip gittiler, her şey gibi.

Mahallemize, sokağımıza bir mutsuzluk, umutsuzluk, hüznü bir sessizlik hakim. Eski neşesi yok sokakların, mahallelerin ve şehirlerin. Bir koşuşturmaca, karmaşa... Nereye, nereye kadar? Bilemiyorum ama hissedebiliyorum sessizce yok oluşumuzu.

Emine, Fatma, Ayşe teyzelerimiz vardı mahallede. Evinin önünde toplanılır, gençler-ihthiyarlar nasihatleşir, dertleşir, selamlaşır. Bir aile, eğitim yeri idi orası. Mahallemizin olmazsa olmazı, danışma kurulu gibiydi. Ve o da dönüştü. Şimdilerde kapılarımızın önünde dertleşen, selamlaşan güler yüzlü teyzelerimiz yok. Eksikliğinin de farkında değiliz ya! Kapılarımızın önü garaj oldu. Son model arabalarımızı doludan, tozdan, yağmurdan koruyan. Lakin gönüllerimiz ıssız, tenha ve bakıma muhtaç.

Evler, evlerin içi farksız mı? Değil. Baba, evlat, eş, çocuk ayrı bir dünya. Kalpler aynı tınıda atmıyor artık. Babanın araba sevdası, annenin eşya-elbise modası, oğlanın telefon sevdası, kızın bilinmez dünyası. Sevda soyuttu eskiden, hiçbir zaman somut da olamamıştı. Şimdilerde sevdalarımız basit, materyalist, bencil ve hissiz...

Artık benzer –ortak yönlerimizde buluşamıyoruz. Farklılıklarımız bizi bizden koparıyor ötekileştiriyor. Tahammül sınırlarımız daraldı. Benlik, bencillik, tarafgirlik, şuculuk buculuk... Aramızdaki derin çukurlar, aşılmaz duvarlar.

“Aman Allah’ım, el aman!” Dedim ya ne ara bu kadar dönüştük-değiştik bilemiyorum. Hayretler içinde insanlarımızı-insanlığımızı izliyor; kendi elimizle yok ettiğimiz, bizi biz yapan değerlerimize üzülmüyorum.

Anadolu’nun saf ve mert insanına sesleniyorum;

Aslında insanlıktı, değişmemesi gereken tek gerçek. Bir gün bize de lazım olacak olan insanlık.

Ey insan !

Biraz vicdana, izana, aslına gel! Artık yeter diyorum.

“Hani biraz dinlenip göçüp gidecektik.” dediğimiz yerd burası. Ne çok değer verdik. Değer verdikçe biz değersizleştik. Ey insan! maddeden -manaya, karmaşadan -huzura ermenin zamanı gelmedi mi, diyorum. Umutla, özlemle dua ediyorum.

“İnsafa gel ey insan, seni özlüyoruz.” vesselam...

ŞİİR BİRAZ

Gülizar KILINÇ

Her insanın içinde biraz şiir vardır.

Yalnızken tutunulan, aydınlıkta unutulana daldır o. Onda yürek kendi başına bir lisandır. Delidir, derindir, saftır.

Şiir yürek işidir. İskeletten ötesinin resmidir.

Bazen çandıda bir baykuş, sol gözü kan çanağı tek kanadı kırılmış. Şiir baykuşun sağ gözündeki umuttur, kırık kanadında kalan sızıdır.

İssız yerlerde büyük harflerle susan adamın dilindedir şiir. Yokuş aşağı bir sokakta çalınan ılıktadır. Sessizliğin gölgesinde nemalanır. Dokunur cana, canana. Dört mevsimi taşır bir yaprakta.

Şiir bir başladı mı insanın içinde, dökülür yapraklar inceden inceye, kalem sarılır günceye. Yazar sabaha varana kadar gece.

Tuhaf, acı, sevda, keder, neşe... Hayata bağlı olan her şeyin harcında şiir vardır. Yokluğun içinde de yokluğunu bilmediğimiz şeyde de o vardır. Solmuş bir çiçeğin dinmeyen kokusundadır.

Hep gizli bir defter arasında kalan...

BAZEN

Enes Ali ALTINTAŞ

Olur bazen...

Tüm dünyanın üzerine doğru geldiği vakitler olur. Nerde ne kadar canını sıkan şey varsa gelip çullandır üzerine. Sanki her biri önceden haberleşip randevu almış, sende toplanacağı anı iple çekip şiddetli bir ivme ile olduğun noktaya doğru apansız bir şekilde gelmekte sabırsızdırlar.

Bir an önce gelip seni yerle yeksan etmek için uğraşırlar.

Bu hep olur.

Bazen nadiren olur, bazen gün aşırı, bazense her gece. Ama hep olur. Bilirim.

Her seferinde hatırlatır bu dünyada nefes almaya devam ettiğini. Hiç unutturmaz varlığı ile yokluğunun arasındaki ince sezgiyi. Benimsin ve bana katlanmak zorundasın, bensiz bir hiçsin diye bas bas bağırır kulağının dibinde.

Bazen güzel bir şey olur. Hiç aşına olmadığın bir evin bahçesindeki çiçeklerin kokusunu bile seni senden alır, şükredersin o ana.

Bazen kötü bir şey olur. Ve bu hiçbir zaman bir ile yetinmez, hep ikiyi bekler. Bazen üç olur, hatta bazen DERT bile olur.

Yüreğindeki mısraları çoğu zaman dile getiremezsin, dökemezsin sayfalara.

Sustukların söyleyebildiklerinden daha fazladır.

Bazen anladıkların, anlatamadıklarındır.

Elinde olsa tutamayacak, dilinde olsa söyleyemeyeceklerindir.

Yanı başında bile olsa göremeyeceklerindir.

Ve böyle durumlarda tek gerçek olan şey kalbindir.

Sana bir sır vereyim. Hissettiklerin sadece senindir.

Bazı şeyler yalnızca sana özeldir.

Senin için yazılmış ve senin için bestelenmiş bir şüirdir.

Böyle bir an var ki, tarifi zor. İşte o ana erişebilirsen eğer, sınıksız sarıl ona. Bırakma.

Çünkü fırsatını buldu mu kaçıp gidecek ve bir daha asla o anın hazzına ulaşamayacaksın.

İçinde olan biten ne varsa sakla onu.

SEN BİLMESEN BİLE, O ASLINDA ÇOK AMA ÇOK DEĞERLİDİR.

TÜRK MASALLARINDA KURGUNUN ANA ÖGESİ OLARAK ARAYIŞ MOTİFİ VE BAŞKALAŞIM

Tolga BAŞDAMAR

Olay merkezli her edebiyat metni, yazar tarafından oluşturulan karakterler etrafında şekillenir. Okur, bu karakterler etrafında oluşturulmuş kurmaca bir dünyada zamansal, mekânsal ve toplumsal bir yolculuğa çıkar. Bu anlamda Juan Rulfo, yaratımda üç temel adım olduğunu ileri sürer: “Birincisi kişiyi yaratmak, ikincisi o kişinin hareket edeceği ortamı yaratmak, üçüncüsü de o kişinin konuşacağı, kendini ifade edeceği biçimi yaratmak.”¹ Öyleyse her okur, metin karşısında ana kahramanın, onun eylemlerinin ve yaşadığı çevrenin izlerini sürmeye çalışan bir gösterge avcısıdır. Mehmet Rifat “Göstergebilimin ABC’si” isimli eserinde, metin eleştirisini etkileyen iki göstergebilimsel yaklaşım olarak Eyleyenler modeli ve İşlevler modeli üzerinde durmuştur. Eyleyenler modeli anlatılardaki kişiler üzerine odaklanır. “Eyleyenler, anlatı dil bilgisinin (anlatı sözdiziminin) değişik kişileridir. A.J. Greimas, kuramının 1966’daki aşamasında altı eyleyenli bir model oluşturmuştur: Bu eyleyenler modeli doğrudan doğruya Özne’nin (kahramanın) ulaşmayı amaçladığı ve gönderen ile gönderilen arasında bir iletişim birimi olarak konumlanan nesne çevresinde odaklanır. Özne’nin isteğiyle, Yardımeden ve Karşıçikan’ın anlatıda oynayacakları rollere (yaptırımlara) göre biçimlenir.”² İşlevler modeli ise, V. Propp’un Rus masallarına özgü belirlediği otuz bir işlevin J. Greimas tarafından sınıflandırılmasından doğmuştur. “Buna göre her anlatı bir başlangıç durumu ile sonuç durumu arasındaki dönüşümün gerçekleşmesiyle oluşur.”³ Her eylem (işlev), öznenin başkalaşımındaki bir basamağı oluşturur.

Bu yazıda Naki Tezel’in “Türk Masalları”⁴ isimli derlemesinden seçilen otuz masal eyleyenler ve işlevler modelleri esas alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Amaç en eski edebi türlerden biri olan masalarda toplumsal hayatımıza dair birtakım ipuçlarının izini sürmektir.

1. Nesnelere Açısından Türk Masallarında Arayış

Masalarda farklı nesne ve istekler kurgu kahramanlarını arayışa sürüklerken, aynı zamanda bu arayışla başlayan yolculuklar da olay örgüsünün başlangıcını oluşturur. Masal kahramanları kimi zaman kendi istekleriyle, kimi zaman da zorunlu olarak bir yolculuğun eşliğinde bulur kendilerini.

Eş Arayışı: Gerek padişah ve şehzadelerin, gerek toplumun farklı kesimlerinden kahramanların uygun bir eş arayışı Türk masallarındaki en yaygın motifler arasındadır. Birçok masalın olay örgüsü evlilik üzerine kurulmuştur. “Kırk Kardeş” ve “Kırk Oğlan”da onlara uygun kırk kız kardeşin aranışı vardır.

Gelinlerin birbirleriyle iyi anlaşmaları için kardeş olmaları istenmiştir. “Kısmetimi Arıyorum”da padişah babasının ölümünden sonra, kardeşleri de babasının veziri tarafından öldürülen Acar; memleketini terk eder ve kısmetini aramaya başlar. “Bir Göze Bir Gül”de padişahın güldükçe yüzünde güller açan, ağladıkça gözlerinden inci dökülen kızı araması, “Sihirli Yüzük” te yüzüğü sayesinde insanların kalbinden geçenleri okuyan gencin, kendine göre bir kız arayışı anlatılmıştır. “Peri Kızı”nda kapının önündeki anneden, döktüğü sütlerin kızının elinin kiri olduğunu öğrenen gencin; kızın güzelliğini hayal ederek onunla evlenmek istemesi hikâye edilmiştir. “Kara Kedi”de üç kızına damat adayını saraydan atılan topun isabet ettiği kişiye göre seçen padişah ve kızlarının başından geçenler; “Peynir Tulumu”nda ise padişahın üç kızından biriyle evlenmek isteyen peynir tulumu görünümlü gencin yaşadıkları, olay örgüsünü oluşturmuştur.

Aile Fertlerinin Arayışı: “Kırkinci Oda”da kaplanlar tarafından büyütülen bir genç, gücü ve cesaretinden dolayı padişah tarafından ordularının başkomutanlığına getirilmiştir. Bu masalda Kaplan Adam şehzadenin kızını kaçırarak arabın peşine düşer. “Güneş Kızı”nda ise, ailesini arayan iki gencin hikâyesi anlatılmıştır. Padişah babası tarafından, gözleri çıkarılıp zindana atılan annesini, Uğur’un kurtarma mücadelesi de “Seksen Göz”ün ana konusudur.

Farklı Türlerdeki Hayvanların Arayışı: Altın Araba, Zanni Oğulları, Altın Bülbül ve Kırkinci Oda masalları arayış imgesinin hayvanlar üzerine odaklanmasıyla öne çıkmıştır. “Altın Araba”da padişahın istediği koçun vezir tarafından aranması, “Zanni Oğulları”nda ise babadan miras eşeğin çalınmasıyla başlayan olaylar zinciri kurgunun merkezindedir. Altın Bülbül isimli masalda, caminin minaresine konulmak üzere altın bir bülbül, padişahın üç oğlu tarafından; “Kırkinci Oda” da arabın canını taşıyan kara ve ak güvercinleri karnında saklayan domuz, Kaplan Adam tarafından aranmıştır.

Farklı Bitki ve Varlıkların Arayışı: Masallarda, amaçlarına ulaşmak kahramanlardan birtakım nesne ve bitkileri getirmesi istenir çoğu zaman. Böylece kahramanlar birbirinden farklı maceraların içine atılır. “Seksen Göz”de üvey annesi tarafından istenmeyen Uğur, dönüşü imkânsız yolculuklara gönderilir. Bu yolculukların birinde vakitsiz yetişen incirin, diğerinde dev sütünün, en sonuncusunda ise; sihirli koltuğun peşindedir. “Ağlayan Nar İle Gülen Ayva”da padişahın en küçük kızıyla evlenmek isteyen delikanlı, önce dünyanın en güzel aynasını daha sonra da ağlayan nar ile gülen ayvayı elde etmek ister.

Güneş Kızı isimli masalda ise kocakarı tarafından kandırılan kız kardeş, erkek kardeşinden ilk olarak Kaf Dağı’ndaki Hint yapraklarını sonra da güneş kızını getirmesini ister.

2. Arayış Yolunda Özne ve Nesne Arasına Giren Engeller

Masal kahramanları amaçlarına ulaşmak için tehlikeli yolculukları göze alırken, olağan ve olağanüstü birçok engellerle de karşılaşmaları olay örgüsü boyunca.

Devler: Devler, Türk masallarında kahramanların karşılaştığı ve mücadele etmek zorunda kaldığı olağanüstü varlıkların başında gelir.

İri cüsseleri ve korkutucu görünüşleriyle masal kahramanları için her zaman aşılması zor engeller olmuşlardır. “Altın Bülbül” de ona ulaşmak isteyen en küçük şehzade önce yedi canlı devi, sonra da sekiz canlı devi öldürmek zorunda kalır. “İhtiyar Kuş”ta avlanmaya çıkan kardeşlerden en küçüğünün karşısına kırk dev çıkar. Delikanlı bir konakta sıkıştırdığı devlerin kırkının da kellesini keser. “Kırk Oğlan”da kendilerine uygun ve kardeş olan kırk gelin adayını arayan şehzadelerden en küçüğü, Acem şahının kırk kızını almak için saray kapısına dayanmış devleri öldürür.

Ejderhalar ve Canavarlar: Ejderhalar ve canavarlar, kahramanların masalarda karşılaştığı diğer olağanüstü varlıklardır. “Kırk Kardeş”te kırk şehzade ve gelin adayının önüne çıkan ejderhanın isteklerini yerine getirmek, en küçük kardeşe düşer. “Kısmeti Arıyorum”da ise şehirdeki tüm insanları yok eden canavar, Acar tarafından öldürülmüştür.

Tabiattan Kaynaklı Engeller: Kaf Dağı, herhangi bir kişiye veya eşyaya ulaşmak isteyen kahramanların aşmak zorunda olduğu en önemli doğal engeldir. Kaf Dağı, aranan nesnelere değerini ve gizimini artıran bir unsur olarak da göstergesel bir değere sahiptir Türk masallarında. “Güneş Kızı”ndaki Hint yaprağı Kaf Dağı’ndadır. “Altın Bülbül”de ise bülbül, Kaf Dağı’nın da ardındadır. “Kırkinci Oda”da Kaplan Adam’ın aradığı Arap, Geçitvermez Çay’ın ve Sivri Dağ’ın arkasında yaşamaktadır.

3. Arayış Yolunda Özne’ye Yardımcı Olan İnsan, Varlık ve Eşyalar

Masal kahramanları hayallerine ulaşmak için verdikleri mücadelede engellerle karşılaştıkları gibi işlerini kolaylaştıran insanlar, olağanüstü varlıklar ve çeşitli araç gereçlerle de karşılaşır. Masalarda bir nevi köprü işlevi gören bu araçların bazıları da toplumsal mesajları taşıyan bir takım göstergesel anlamlara sahiptir.

Ak Sakallı İhtiyarlar: Türk masallarındaki yaygın motiflerden olan Ak sakallı ihtiyarlar, verdikleri öğütlerle kahramanlara yol gösterici olmuşlardır. “Kırk Kardeş”te kardeşlerin karşısına ak sakallı, temiz yüzlü bir ihtiyar çıkar ve onlara geceyi önlerine çıkacak çayırılıkta geçirmemelerini öğütler, ancak kardeşler ihtiyarın sözünü dinlemez ve ejderhayla karşılaşır. “Seksen Göz”de yolculuğu sırasında ak sakallı bir ihtiyar, Uğur’a vakitsiz yetişen incire nasıl ulaşacağını anlatır ve ona çaresiz kaldığında suya bastırması için bir mendil verir. “Altın Bülbül”de en küçük şehzadeyi beyaz sakallı, nur yüzlü Hızır Dede; Kaf Dağı’na yaptığı yolculuğunda cesaretlendirir ve şehzadenin sırtını üç defa sıvazlar.

Anneler: Olay örgüsünün merkezinde evliliğin yer aldığı tüm masalarda anneler ya oğullarına kız arayan ya da onların beğendiği kızı isteyen figürler olarak dikkat çekerler Türk masallarında.

Dev Anaları: Masalarda kahramanlara büyük zorluklar çıkaran devlerin tersine, dev anaları toplumsal anne imgesiyle bütünleşerek, karakterlere farklı yardımlarda bulunur. Dev anası “Altın Bülbül”de en küçük şehzadeye Kaf Dağı’nın yolunu tarif eder, “Seksen Göz”de ise; Uğur’un peşinde olduğu inciri küçük oğluna getirir. “Güneş Kızı”nda dev anası, verdiği yüzyükle delikanlının güneş kızına ulaşmasını sağlamıştır. “Kırkinci Oda”da şehzadeyle birlikte yola çıkan Kaplan Adam, zorlu yolculuğunda şehzadeye zarar gelmemesi için onu Dev anasına emanet eder.

Yol Arkadaşları: Masal kahramanlarına yolculukları sırasında edindikleri arkadaşlarının da yardımları dikkat çekicidir. “Kısmetimi Arıyorum”da Acar’ın arkadaşlarından Ateş, kurtları kuşların kraliyken; Alev, yer altındaki yaratıkların kralıdır. Kocakarı karısını kaçırdığında Acar, onu Ateş ve Alev’in yardımlarıyla bulur. “Avcıoğlu”nda padişah tarafından başka bir padişahın kızını getirmekle görevli Avcıoğlu, bu görevi yerin sesini dinleyebilen, burun deliklerinden rüzgâr çıkarabilen ve karnı doymayan üç arkadaşı sayesinde gerçekleştirir.

Çeşitli Hayvanlar: Doğadaki çeşitli hayvanlar, masal kahramanlarının hedeflerine ulaşmalarındaki en önemli arkadaşlarıdır. “Kırk Kardeş”te en küçük şehzadeye karıncalar ve aslanlar yardım ederken, “Kırkıncı Oda”da Kaplan Adam annesi ölünce kaplanlar tarafından büyütülmüştür. “Ağlayan Nar ile Gülen Ayva”da şehzadeyi tüm yollardan aşırın atıdır. “Altın Bülbül”deki şehzadenin, yoluna çıkan denizi geçmesi deniz atı sayesinde olurken; “Güneş Kızı”nda delikanlıyı dile gelen bir yağız at Kaf Dağı’nın ardına ulaştırır. “İhtiyar Kuş”ta ise, köse tarafından öldürülen delikanlıyı, ihtiyar bir kuş canlandırır.

Sihirli Eşyalar: “Kırk Kardeş”te şehzade, ona dağları aşırın uçan bir bastona ve onu görünmez yapan bir yüzüğe sahiptir. “Sihirli Yüzük”te delikanlı, yüzüğünü parmağına taktığı kızın düşüncelerini okuyabilmektedir. “Kırkıncı Oda”da sihirli koyun postu ve kamçı, Kaplan Adam’ın Geçitvermez Çayı’nı ve Sivri Dağ’ı aşmasını sağlar. “Seksen Göz”de Uğur, ihtiyarın verdiği sihirli bir mendile sahiptir.

4. Türk Masallarında Arayışın Sonucu Olarak Öznenin Başkalaşımı

Türk masallarında kahramanlar, meşakkatli yolculuklardan sonra amaçlarına ulaşır. Onlar devlerle, canavarlarla mücadele etmiş, Kaf Dağı’nı aşmış ve yolculuğa başladıklarından çok daha farklı bir kimliğe bürünmüşlerdir. Maceraları sırasında kimisi cesareti, kimisi büyük sözü dinlemeyi, kimisi adaleti, kimisi yardım etmeyi öğrenmiştir. Bu maceralar kimi zaman mutlu bir yuvayla, kimi zaman padişahın tahtına aday bir şehzadelikle, kimi zaman da padişahlıkla sonuçlanmıştır.

5. Sonuç

Masallar, çağları aşırp gelen ve bir milletin karakteristik özelliklerini yansıtan temel metinlerdir. Bu anlamda masallarımız da bize milletimizin farklı özellikleri hakkında çeşitli göstergeler sunmaktadır. Aile kurmaya ve aile hayatına verdiğimiz önem, doğayla iç içe yaşamımız, her zorluktan sonra gelecek güzel günlere olan inancımız, kahramanlık ve dostluk; masallarımızın aynasından, bize yansıyan değerler olarak dikkat çekmiştir.

KAYNAKLAR:

- 1 Juan Rulfo, Yaratma Uğraşı, Notos Dergisi sayı:54, s. 105
- 2 Mehmet Rifat, Göstergibilimin ABC’si, Say Yayınları, 2014, İstanbul, s. 73
- 3 Mehmet Rifat, a.g.e., s. 75
- 4 Naki Tezel, Türk Masalları, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2014, İstanbul, ss. 527